

จินตนา มาตลิต

ของ

อำมาตย์เอก พระราชธรรมนิเทศ

พิมพ์แจกในงานศพ น.ร. เสถียร เนียวกุล

ณ วัดจักรวรรดิราชาวาส

วันที่ ๕ พฤษภาคม พระพุทธศักราช ๒๔๓๐

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ศรีหงส์ หน้าตลาดวัดตึก

จนทรา มาตลิลิต

ของ

อำนวยการ พระราชธรรมนิเทศ

พิมพ์แจกในงานศพ น.ร. เสถียร เนี่ยวกุล

ณ วัดจักรวรรดิราชาวาส

วันที่ ๕ พฤศจิกายน พระพุทธศักราช ๒๔๓๐

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ศรีหงส์ หน้าตลาดวัดตก

เลข	895.011
เรียก	7 224 ค
หนังสือ	2470 ๑.-
เลขทะเบียน	115264
วัน เดือน ปี	- 6 ก.พ. 2545

น.ร. เล็กศิธร เขียวกุล

คำนำ

นายแมนพุ่ม เนียวกุล ผู้มิตรของข้าพเจ้า ได้มาปรารพว่า
อยากให้ข้าพเจ้าแต่งหนังสือให้สักเรื่องหนึ่ง เพื่อพิมพ์แจก
ในงานศพ น.ร. เสถียร เนียวกุล บุตรชาย.

ข้าพเจ้าไม่ใช่คนแต่งหนังสือ และเจ้าบทกลอนโดยนิสัย;
ชอบแต่จะอ่านของคนอื่นมากกว่าที่จะคิดแต่งเองรำไป. ฉะนั้น
ที่จะแต่งอะไรขึ้นให้สำเร็จรวดเร็วทันความประสงค์ในชั้นนี้ จึง
ใคร่จะระงับความพยายามไว้ก่อน, ทั้งติดธุระทางอันมาก แต่
มีศิษย์หลายคน มาบอกว่า หนังสือ "จินตนาตลิลิต" ที่
ข้าพเจ้าได้เคยพิมพ์แล้วครั้งหนึ่ง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๖ เพื่อช่วยงาน
ท่านเจ้าพระยารามราชนพ ผู้มีอุปการะคุณนั้น น่าจะยังมีผู้ต้อง
การอ่านอีก อยากให้พิมพ์ขึ้นครั้งน. ข้าพเจ้าตกลง. ที่ตกลง
ทั้งนี้ไซ้จะสำคัญว่า หนังสือข้าพเจ้าวิเศษถึงแก่มีคนกระหายอ่าน
นั้นก็หาไม่ได้ แต่ตกลงเพราะจะให้เป็นที่ระลึกถึงเสถียร เป็น
มูลเหตุ ด้วยเสถียรได้มีส่วนช่วยตรวจตัวสกดการันต์มากเมื่อจะ
พิมพ์หนังสือขึ้น เป็น ครั้งแรก.

น.ร. เสถียร เนียวกุล เกิดเมื่อวันที่ ๑๓ เดือนมิถุนายน
พ.ศ. ๒๔๕๐ เป็นบุตรหัวปีของนายแมนพุ่มและนางแพ้ว เนียวกุล
เป็นนักเรียนโรงเรียนมัธยมวัดเทพศิรินทร์อยู่ ๘ ปี ต่อมาได้

สมัครไปเป็นนักเรียนราชวิทยาลัย เรียนตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาถึงปีที่ ๘ เป็นเวลา ๔ ปี. มามีเหตุที่น้ำนมพิษเกิดขึ้น คือในฤดูร้อน ตอนโรงเรียนปิดต้น พ.ศ. ๒๔๖๕ เธอได้เริ่มเป็นโรคเส้นประสาทพิการ และในที่สุดได้ถึงแก่กรรมลงในวันที่ ๑๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๕ จำนวนอายุได้ ๑๕ ปี หย่อน ๒๕ วัน.

ข้าพเจ้าและครูอาจารย์ อีกทั้งนักเรียนราชวิทยาลัย ทั้งปวงมีความรักใคร่เสถียร ไม่น้อยไปกว่าวงศาคณาญาติของเธอ, เพราะเธอเป็นผู้มีกิริยาสุภาพอ่อนโยนน่าเอ็นดู ทั้งรักชื่อเสียงแห่งคณะและประเพณี ตน ควรแก่ความรักนั้น ๆ ด้ทุกสถาน. การเล่าเรียนของเธอเป็น ปานกลาง, ถนัดไปทางภาษาและวาดเขียน. มีนิสัยชอบความสวยงามและความประณีตเรียบร้อย. ในการกีฬาแม่เธอไม่เด่นเยี่ยมเหมือนบางคน ก็ยังได้อยู่ในคณะฟุตบอลชุด ๒ ด้วยความพยายาม. ยิ่งกว่านั้น, โรงเรียนราชวิทยาลัยมีการแข่งขันกีฬากับที่ไหน ครั้งใด เพื่อนนักเรียน เป็น ต้อง อดโลกนี้ให้เธอเป็น "ยกระบัตร์" ทุกครั้งไป, เพราะอ้างว่าเธอเอาใจใส่ดูแลสัมภาระและอาหารการกิน, เป็นการช่วยบำรุงน้ำใจให้มีชัยชนะคืนัก. ความจริงก็เป็นเช่นนั้น. เมื่อเธอมาถึงแก่กรรมแต่ในขณะเยาว์วัยเช่นนั้น ใครเลยที่รู้จักเธอจะไม่พึงเศร้าเสียใจ.

ก็และกุลบุตรผู้ถึงพร้อมด้วยความอุตสาหะเล่าเรียนและรู้

ก

จักผิดชอบชั่วดี ครองชีวิตอยู่ด้วยความบริสุทธิ์ ผ่องใสในสันดาน
มาถึงแก่กรรมลงแม้ในเมื่อยังมีได้ทำประโยชน์ แก่บ้านเกิดเมือง
บิตรเช่นนั้น ก็จริง ข้าพเจ้ายังไม่เคยได้ยืมพระท่านเทศน์ดีเตียน
เคยได้ยืมแต่สรรเสริญ, โคลงในสุภาสัดโลกนิตยบทหนึ่งที่ว่า

“คนใดยืนอยู่ร่อย

พรรษา

ใจม่ปรีชา

โหดไร้

เดือนเดียวเด็กเกิดมา

ใจปราชญ์

สรรเพชญ์ บัณฑิตไว้

เติกนั้นควรขอ”

หนังสือเล่มนี้ ข้าพเจ้าได้ เรียบเรียง ขึ้น ตาม คำ นิยายของ
มัธยมประเทศจากฉบับภาษาอังกฤษ เป็นคติสั่งสอนเด็ก. ข้อ
ความบางตอนมีฝอยจากของเดิมบ้าง เพื่อให้เข้ารูปโครงกลิต
แต่ไม่เสียความเดิม.

กุศลใดๆ ที่ ข้าพเจ้า จะพึงได้จากการ แจก หนังสือ เรื่องนี้
เพื่อสาธารณประโยชน์ กุศลนั้นๆ ข้าพเจ้าขออุทิศให้แก่ น.ร.
เสถียร เนี่ยวกุล ทั้งหมด.

ครูผู้ระลึกถึงศิษย์

พระราชาบรมนิเทศ์

วันที่ ๒๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๐

✓ จันทรา มาตลิต

ภาค ๑

ร่าย

๑ แต่ปางหลังยังมี กษัตริย์ศรีสุริยวงศ์ ทรงพระนามทวิคจันทร
เกล็ดถวัลยราชย์ ในอโยธยานี้ มิ่งมหิชนราม นามจันทรา มาต
มียพราชขงยศ ปรากฏพระนามา โรหิตาศระ พระภูม้นคง
คำวงศ์ยวาทิ เปนศรีราชรรยา ยากจะหาใครอาฯ สามารถ
เพ็ดทูลองค์ ทรงกลับคำคำรัส มั่นทูลทักเท่าใด พระทัยไม่
ไหวหวั่น มีทรงพรันมาตรแม่น ประสพทุกซุกกัน แน่นา ฯ

โคลง ๔

๑	คราหนึ่งคักระไท	เทวัน
	สระเทพเมืองแมน	ทวทิง
	นักพรตพรังพร้อมสัน	นิยาค
	นารทมนัดัง	ปงดา
๑	วามนุษย์โลกนี้	มฤดา
	ที่ระคงว	มันไว
	ถ้ามีเช่นนั้นคือ	ใครแน
	ที่ประชุมรุ่งไค	เอียนาม

- ๑ ยามนั้นวลีผู้
แห่งกษัตริย์สุริยวงศ์
ตรัสว่าพระหริศ
ถัสถียรรวมมันแท้
- ๑ ผู้เดียว คักคาน
คือพระวิศวามิตร
ว่าหริศจันทร์โลธ
พระจักทั้งสัถย์ผลา
- ๑ ท้าวไทเธอยิ่งทวย
อิกอมาตย์เสนา
รับใช้พระภูบาล
จงรักและพรักพร้อม
- ๑ ปองไคไค้คุดมนัน
ข่มิทรงลำบาก
ฉนั้นพระจึงยัง
ไว้พระยศอาคัลย
- ๑ ลอคร่าหัตสมบัคไค้
นำพิบัตีส่องค
ทรงเชชคพเน
พระจักเทกสัถย์ไค้
- ปโรหิต
นั้นแล
จันทร์
นักเทียว
คำเธอ
พรทกล้า
เคชเคน
เกียรคไฉน
ศฤงการ
แวกลอม
บ่อเปือ
กิสนอง
พระหวัง
แต่น้อย
คงสัถย์
มูสา
ทงเพ
อิกให้
จรทอง
แน่นๆ

๑	ซื้อถ้าทำเช่นนั้น	เป็นไฉน
	ขอวิญญู	นาถแจ้ง
	วิญญูตอบว่าไว้	ประโยชน์
	แม้ไม่มีเชื้อขุ่นแสง	เสกเชิญ

โคลง ๒

๑	เช่นนั้นวิจิตรเว้า	แต่มนเทพเจ้า
	ทั้งนี้ ๆ	

โคลง ๓

๑	อันภูมิหริจันทร	หม่อมฉันจักก่อให้เกิด
	ศรีสมสาธาไท้	ทั้งถวิล
๑	ไม่สมจินต์หม่อมฉัน	ยอมรับทัณฑ์โทษซ้ำ
	ยกฤทธิเดชทั้งกำ	แก่ไท
๑	อีกให้พระชนม์ยง	ดำรงราชย์สืบค้ำ
	สืบสืบโคตรพุง	เฟื่องนาม
๑	ยามสรวรรคตกลง	ให้ทรงครองครอบทั่ว
	ทั้งฟากฟ้าแห่งทั่ว	มีฉนวน นั้นแล ฯ

ร่าย

- ๑ ฦกถนขอย้อน ถึงภูธรหริจันทร ครอบครองชันษาสี่มา
อโยธยารุ่งเรือง ทั่วพระปรีชา ประดิษฐานไฉน หมายความว่า

ธรรมเป็นหลัก ทวยราษฎร์ปรักปรำมิไ พงรักในพระองค์ มิ่งแต่
กระทำกิจ อันไม่ผิดนิยาม แห่งบรมกษัตริย์ จักรกิตติมหาศาล ปวง
ภักดีพลบ่เบี่ยงฝัก เลี่ยนศรัทธาเกรงเดช ไพรซึ่งเทศแซ่ซรวง พระ
กฤษฎากิจกิจ ทั้งทั้ง เมทนึ นันแล ฯ

โคลง ๓

๑ บังอรศรีสุรางค์	นางจันทรา มาทีไสร
พริ้งภักดีได้	บาทของสุ
๑ ทรงเป็นที่ปรึกษา	ร่วมราชะกิจมากแล
คู่พระขวามิแท้	แน่นอน
๑ เอกอรเป็นตัวอย่าง	ทางจางสัดย์หมั่น
ภารตะชนทุกชั้น	สรวเสริญ
๑ เป็นขอเกียรติเทว	ราชินีแม่เจ้า
ตั้งแต่โพ้นทรายเท้า	ขั้รุขัน นันนา ฯ

โคลง ๔

๑ ทวีคจันทรราชผู้	เพ็ญยศ
ใครจะเริ่มมหาพลี	กิจตั้ง
ให้เชิญเหล่านักพรต	เพริศตะบะ
พร้อมขัตติยะราชทั้ง	เทพไทย

๑	ไปประชุมแน่นท้อง	พระโอง รัตนแล
	ครั้นประจบศุภสมัย	ฤกษ์ล้วน
	พระเสด็จออกโอง	รับแขก
	ประณตเทพฤกษ์ล้วน	ทุกคน
๑	ชุมพลพลางตรัสด้วย	ไมตรี
	แต่ฤกษ์ทวียสังคัก	เหล่านั้น
	ทรงก่อนรับด้วยก็	ทั่วหมก
	โองสนาเลือกพัน	มอญเสวย
๑	เผยโองการโปรดให้	แจกทาน
	แต่คณะพราหมณ์ชี้	เทพเจ้า
	อีกทวยราชภูริวัตร	วาณิช
	ครบตระกูลสืบท	ยราชน
๑	กาลนั้นถ้วนทั่วผู้	ปรีดา
	ค้างเปล่งถ้อยถวายพร	ไม่น้อย
	ขอให้พระราชา	เจริญสุข
	ปกเกล้าหล้ากว่าร้อย	รอบบ

โคลง ๓

๑	ฤกษ์วิวัฒมิต	สถิตอยู่ณทน
	ประสพโอกาสหมื่น	เหมาะก็

๑	ที่ระไช้เล่หักกล	ให้โกศลรัฐเจ้า
	ต้องประภาชวากย์เว้า	มุลสา
๑	ปรารมภ์แล้วทันที	พรหมฤทัยครเบื้อง
	ผินสู่ระเพาะเบื้อง	พักตรา ท่านนา ฯ

โคลง ๔

๑	การวาชะเจ้า	จอมปราณ
	ในพิณมณฑล	นั้ไชร
	หากอาคมระชอทาน	ลักสิ่ง
	ระพระวาทานให้	กั๋งดา
๑	คืออาคมระจักกั	พิธิ
	เพื่อประกอบขัญญะ	กักรื่อง
	แต่อนทรพิย หาม	พอไม่
	ยพิตรทองช่วยเปลือง	ปลกเชิญ
๑	ภูเบนท์ฟ้งว่าแล้ว	ยินคิ
	ทูลคอบวิความิตร	ว่าไค
	จำนวนเท่าไคมิ	ไปรคบอก
	ข้าพระเจ้าจักให้	กั๋งขอ
๑	พอฟ้งครลัษคัน	จอมพรต
	สุมคิกึงเปรมปรา	โมชแปล
	พลางทูลแต่ทรงยศ	หริศ จันทร แช
	เงินทชอนันแล	หนังกอง

- ๑ มอ^๕ก^๕ง^๕แ^๕ถ^๕ภ^๕ค^๕พ^๕น ภู^๕ว^๕ค^๕ล
 ส^๕ง^๕จ^๕ค^๕ค^๕น^๕ภ^๕ ภา^๕ค^๕ก^๕ว^๕ง
 ใ^๕ห^๕ร^๕า^๕ช^๕บ^๕ร^๕ม^๕ย^๕น^๕ย^๕น ห^๕ล^๕ง^๕ค^๕ช^๕ วั^๕ค^๕น^๕แ^๕ช^๕
 วั^๕ช^๕เพ^๕ช^๕ร^๕เม^๕ค^๕ค^๕น^๕ง^๕ว^๕า^๕ง เท^๕ว^๕ย^๕ง^๕ส^๕ง
 ๑ ค^๕ุ^๕ง^๕ไ^๕ค^๕เ^๕ช^๕ว^๕ร^๕เ^๕ค^๕น^๕ ถ^๕ย^๕ถ^๕ง^๕
 แ^๕ค^๕น^๕น^๕แ^๕ห^๕ล^๕ะ^๕ช^๕ค^๕ส^๕ง สุ^๕ค^๕แ^๕ล^๕ว^๕
 แ^๕ท^๕ง^๕ก^๕อ^๕ง^๕ท^๕ร^๕พ^๕ย^๕ท^๕พ^๕ง ฆ^๕ม^๕อ^๕ข^๕า^๕ค^๕ม^๕
 ก^๕อ^๕ง^๕แ^๕ถ^๕ภ^๕ค^๕พ^๕น^๕แ^๕ล^๕ว^๕ ฆ^๕ป^๕ถ^๕พ^๕
 ๑ ศ^๕ร^๕ิ^๕โก^๕ศ^๕ล^๕ร^๕ฐ^๕ไ^๕ค^๕ ฆ^๕พ^๕ง^๕ช^๕อ^๕
 เ^๕ล^๕ย^๕ท^๕า^๕แ^๕ล^๕ว^๕พ^๕ระ^๕ท^๕ย^๕ อ^๕ค^๕อ^๕น^๕
 แ^๕ถ^๕ค^๕ร^๕น^๕จะ^๕ผ^๕ิ^๕ท^๕ร^๕อ ฆ^๕ก^๕ิ^๕ก^๕
 ถ^๕ู^๕ก^๕เท^๕พ^๕ท^๕ุ^๕ก^๕ช^๕ว^๕ง^๕ซ^๕น ฆ^๕ค^๕ร^๕ท^๕า
 ๑ ว^๕า^๕ไ^๕ม^๕เ^๕ค^๕า^๕ร^๕พ^๕น^๕อ^๕ม ฆ^๕ค^๕อ^๕พ^๕ร^๕า^๕ห^๕ม^๕ณ^๕
 อ^๕ก^๕ผ^๕ิ^๕ค^๕ส^๕ค^๕ย^๕ส^๕ัญ^๕ญา ฆ^๕ล^๕น^๕ไ^๕ว^๕
 ฆ^๕ง^๕ใ^๕ห^๕ร^๕ว^๕ย^๕ท^๕ร^๕พ^๕ย^๕ท^๕า^๕ม ฆ^๕ท^๕ก^๕ะ
 ฆ^๕น^๕ค^๕ร^๕ย^๕ถ^๕ว^๕น^๕ฆ^๕ม^๕อ^๕บ^๕ไ^๕ ฆ^๕ม^๕ุ^๕
 ๑ แ^๕ค^๕เ^๕ท^๕น^๕ท^๕จ^๕ัก^๕ร^๕ย^๕ ฆ^๕ท^๕ก^๕ษ^๕ิ^๕ณ^๕า
 พ^๕ระ^๕วิ^๕ศ^๕ว^๕า^๕ม^๕ิ^๕ท^๕ร^๕ก^๕ล^๕ย^๕ ฆ^๕ส^๕ัง^๕ช^๕อ^๕น^๕
 ฆ^๕เ^๕ิน^๕น^๕พ^๕ระ^๕ร^๕า^๕ชา ฆ^๕เก^๕ิ^๕ย^๕เ^๕ถ^๕ิ^๕ค^๕
 ฆ^๕ไ^๕ว^๕เ^๕ม^๕อ^๕ไ^๕ช^๕ร^๕ก^๕ย^๕อ^๕น ฆ^๕ก^๕ล^๕ย^๕มา ฆ^๕น^๕แ^๕ล^๕ ฆ^๕

โคลง ๒

- ๑ ราชาส์เสร็จกิจแล้ว พระทักขิผ่องแผ้ว
เปี่ยมปรีย์
- ๑ ปวงญาติเทพเจ้า ชัดตียราชเจ้า
ตรัสลา
- ๑ ต่างคลาไคลอนพยุหะฝ่าย คนละแพร่งแยกย้าย
กลับสถาน ฯ

ร่าย

๑ ตั้งแต่กาลนั้นมา พระสีทอาณัติ คึกแต่ระมุงร้าย ให้
ภุสสาทรวิศรันทร สู้กับล้าเชิญ เพื่อให้เห็นประจักษ์ ว่าทรงศักดิ์
เกรงครัด ในสัจยะวาท หรือพระมีเวลา ตรัสมุลายามเชิญ จึง
พระเพ็ญพรตกิจ นฤมิตสัตว์ป่า ถ้วยอาคมศักดิ์สิทธิ์ หลายชนิด
หลายพรรณ ล้วนนำขึ้นสยงเกล้า เทียบถ้าวร้าววังวาน ใน
ย่านแห่งพศก ฉกคายกักตึงถอน ทุกสิ่งห่อนเหลือหลอ จึงนรทุก
พรรณ ไม่เป็นอันคอยกิจ ชวนให้ตึกข้องขัด ทุกซ์ล้าหัดใหญ่หลวง
ปวงพหุภัยนานา เบียดพิชิตาเนองนิจ เหลือคึกเบิกถันประสมอม จึง
พร้อมใจสู่เชทว ราชนิเวศน์วังใน ไชยเหตุการณทุกสิ่ง ทูลพระ
มิ่งเมืองขวัญ ทรวิศรันทรเจ้า ขอพระเดชปกเกล้า ฯ กับเชิญ
กลับแล ฯ

โคลง ๔

๑	ข้าพระจอมจักร์เข็	สรีระ
	ผู้สถิตเหนือเศศ	แห่งข้า
	ขอพระราชทานว	โรภาค
	พึงพศกทวหน้า	กรวยทูล
๑	ถึงมูลเหตุทวายไ้	บาทขงส
	พระอาชญาไม่พ้น	เหล่าข้า
	หวังเอาพระเดชคง	ปกกระหม่อม
	เพื่อสืบสุขเมื่อนั้น	ต่อไป
๑	ในแว่นแคว้นขัณฑ์	มัญ
	ซึ่งมิเคยมีมา	แท้
	ฝูงสัตว์ป่าพงไ้	ขบถ
	เหยียบย่ำทุกสิ่ง	บนแบน
๑	มันนสนโศกเทียม	หนักหนา
	เหลือทิ้งระคานทาน	คือ
	ขอพระอยู่เกล้า	ไ้ไปรค
	ปราชญ์สัจจวิญญู	สุขคืน
๑	ในภาคพื้นแว่นแคว้น	การทะ
	เห็นอยู่แต่พระจอม	จักร์กว้าง
	เป็นหนึ่งนชัตติย	ชาติรบ
	ทออาจะล้ำล้ำ	สัตว์มลาย

๑ ฤๅสายสตั๊ยถ้อย	ทวยชน
ทรงปรีวิตก	ไชน้อย
ในดวงพระกมล	รักราษฎร์
จึงตรัสตอบว่าข้อย	จักคลา
๑ สู้ป่าตามทีเจ้า	วังวอน
ไล่ฆ่ามฤคฉีก	เถื่อนร้าย
สญสินเพื่อย่นทอน	ทุกข โศก
ให้ไพร่ฟ้าสุขคล้าย	ก่อนกาล
๑ พงษ์บาลตรัสด้วย	กรุณา
ทวยราษฎร์ต่างชูหัตถ์	เทิดเกล้า
ถวายพรพระราชา	ขอพึ่ง
วรเดชชะคร้าว	จอมมรณ

ร่าย

๑ ภูธรชนชายา จันทราภาคใจ อิกหน่อไทยบุตรา โรหิตา
 ควะ สละราชนิเวศน์ สู้ขอบเขตรแนวป่า พร้อมจากรงค์โยธ
 โลกไล่ที่สังหาร ผ่งสัตว์พาลนานา มีอาทิเลื้อสิงห์ วัวกระทิงหมูป่า
 มหิงษาหมาหมี ช้างชนิงไฟพรุ่งใหญ่, สัตว์หลายชาติ ทวีบาท
 จตุบาท พันฟากด้วยคมขรรค์ บันชัพด้วยพิศุร กั้นคั่นอนนทพ
 ญู ญูเกลื่อนกลากระระ พระตรัสให้เที่ยวคั่น เลาะลักคั่นคั่นไพร

ครั้นถึงใกล้ชาครม พรหมมุนีวิสิษฐ์ ปโรหิตเลกณิก แห่ง
 กษัตริย์ศรียวงศ์ ทรงทูลให้โยธา ที่เมื่อยล้าอ่อนเพลีย แล้ว
 ทรงคึกคักพร้อมองค์ นมโณงค์, ราชบุตร สุกัญญาบสเจ้า พลา
 ประณตนอบเกล้านมัสการ ท่านแล ฯ

โคลง ๒

๑	อาหารยัจิตผู้องแล้ว	เชิญราชสุธาสนัแล้ว
	เรือกหา	
๑	โภชนาครบถ้วน	ทุกอย่างโอชะล้วน
	จิตถวาย	
๑	ไพร่นายที่เมื่อยล้า	ทางรับเลี้ยงทั่วหน้า
	อิมหน้า	
๑	การเลี้ยงสำเร็จแล้ว	พระวิสิษฐ์พรตแก้แล้ว
	เรวทา ฯ	

โคลง ๔

๑	ข้าราชะชาติเชื้อ	สุขุมล
	ไยพระเจ้เทวีเทวี	ไต่เท้า
	ตามทางทรงกันการ	แนวป่า
	พระฉวีจกเศว้า	เสอมศรี

๑	ภูมิควรโปรดเกล้า ฯ	ปกาศิต
	ให้นิกรพรานไพร	ล่าเนื้อ
	พระปิ่นภพควรสถิต	เวียงราช
	เพื่อประศาสน์สังเกตุ	ภิรตลอน
๑	อย่าอนใจรีบเข้า	ธานี
	เพื่อครอบครองอโยธยา	รุ่งเรือง
	แม่นเหยียบย่ำนมนี่	เกาศึก นันทน์แซ
	ภยระตามคึกเขือง	บาทพลัน

โคลง ๒

๑	หริศันท์เกียรติกิจ	พึงวิสัยรู้พรำพร้อง
	ศักดิ์ดอน	
๑	ชวนเพื่อนนาเวศร์เจ้า	อีกโอรสราชเข้า
	กรายลา	
๑	ให้ ศลาพยุห์ใหญ่ยับ	ทุกกระบวนเคลื่อนคล้อย
	กลับศรี อโยธยา ฯ	

ร่าย

๑ ฤๅวิวัฒนาภิรมย์ หยิ่งทราบบิการปวง ที่ไ้ลวงเลยมมา
 จอมสิทธิามุ่งหมาย ออกอุบายลวงล่อ ให้หน่อไทสามกษัตริย์
 สู่แนวชัยชิตสถาน ย่านระกรมณัถิธิ เพื่อจับผิดหาเหตุ เนรเทศ
 ทรงศักดิ์ หากด่านักราชฐาน จึงพระชาณุพรตกิจ นฤมิตถวางทอง

รูปผ่องใส สว่างยามเฝ้ากรวย ชายเนตรคมข้าวว วังเหยา
 เหยาะยั่วจิต ใครพิศต้องหลงไหล ให้อยู่ทันทางรอ คอยล่อกษัตริย์
 สาม ไล่ตามเพราะอยากได้ หลงสู่ย่านท่านไท้ นักรวรรมี ฯ

โคลง ๔

๑	กรันสามกษัตริย์ไ้	เห็นกวาง
	ลักษณะวิไล	เลิกลัน
	ท่วงท่าแซมซ้อยพลง	ชายเนตร
	เลี่ยมและล่ออยู่ทัน	วิถิ
๑	ภูมิ, นาเวศร์แก้ว,	โอรส
	มีประสงค์ไ้ กวาง	เอกนั้น
	เพื่อประทับเกียรติยศ	ชมเล่น
	จึงกวดกวางกระชั้น	ชิดไป
๑	กวางไพรไว้ออแท้	ทางหลบ
	เห็นกษัตริย์ไล่ตาม	ติดใกล้
	ถอยห่างพระทรงภพ	พลงยั่ว
	ให้ติดใจจักไ้	คุ้มตาม
๑	ขามนั้นหอมจักรีควา	พระศร
	ก่งธนูแล้วยิง	สากเปรี้ยง
	ถูกมฤคหามรณ	ชีพไม่
	ทรงพิโรธคั่งเพยง	อัคคี

๑ พระมีมานะเมือ	ตามกวาง
ขวยขวั้นยอแสง	พลขแล้ว
ประทับเหนอยเหนือกพลาง	ตมตลัษ
ขนตักแห่งมิ่งแก้ว	มทีย

โคลง ๒

๑ ฌวาทวิยานน	ทรงสับนนำหยัน
สยภทยของ	

โคลง ๓

๑ ว่าพวหมณปองร้ายคน	อุกอาจถึงนาคเจ้า
เตะมกุฎจิกเกล้า	ชู่เชิญ
๑ ขัษพระเพ็ญพิโรคม	ชอกจากส่มขัตทาว
ห้ามมิให้สู้ก้าว	อิกนา
๑ พระราชาผวากน	เห็นงามช่นน่มน้อง
พระจึงเผยพณพร้อง	เล่าสน มุลฝน ๑

โคลง ๔

๑ นางจันทรามาค์แก้ว	กานกา
พังยุบลเหตุฝน	น้นแล้ว
หยั่งทรายเวรืองอนา	คคแน
พทุภัยไม่แคล้ว	คตาคไท

๑ ทรมวยทุกซ์ท่วมทัน	ฤๅ
ทวากพระวงถึงภัย	เมื่อน้ำ
แต่เกรงพระทรงศรี	จักสลก
จึงข่มจิตกับพระว่า	ทวากสูญ
๑ ทลสนองนาถเจ้า	สวามี
ว่าสุขินเกิดแต่	พนัพร้อง
แห่งวลัยฐ์มุนี	ครอบจิต
เปนเหตุให้ พระต้อง	ไผ่ฝัน
๑ เชิญบรรทมเลิกไ้	ทูลหัว
เพื่อพักผ่อนอิริยา	บดบัง
ยามข้าวอยู่ชิตฉั	เหมือนเพื่อน
ร่วมทุกซ์ขุกปากว่าง	ต่อไป

ร้าย

๑ อุษาไสแสงก่อ่ง สว่างท้องเวหน ภูวกลคณินิทร่า พร้อม
 ซายาราชบุตร ผิวพรรณผุดผ่องใส ทนไค่นั้นนาง สองสอวงศ์
 ไสภา รวักัญญาอักษร ชูกรพื่อนร่า ทำทางย้วยวนจิต ชวน
 ให้คิดประคิพัท บัคนั้นนางทั้งสอง ส่งลาร้องเพลงขับ สุรศัทท์
 อ่อนหวาน ป่านคานธรรพวาทิ ภูมิพอพระทัย ไคร่ประทานบำเหน็จ
 พลังหยิบเพ็ชรยื่นให้ เพื่อเน่งนางจักได้ เกือบไว้ เปนพยาน ฯ

โคลง ๔

๑	กาลนั้นนางนาฏแค้น	คุณฉิว
	ทวงจิตกอบด้วยกาม	วาทอื่น
	จึงตอบว่าข้าทิว	โหยยั้ง
	พระจะเอาเพชร ^๕ บ่อน	อิมฤ
๑	ภรรยาพังคักพอ	คำเคือง
	จึงตอบว่าข้าขอ	แนะเจ้า
	ถ้าขายเพชร ^๕ ในเมือง	คงจัก
	ไ้เงินชอกกับเข้า	อิมหน้า
๑	นางล่าชอยตอบถ้อย	ทรงฤทธิ
	ว่าณกายข้าสอง	อิมแปล
	แต่ว่าณทวงจิต	ทิวหน้อย
	อยากแนของค ^๕ เพอแก้	กันหิว
๑	พระกรว ^๕ โกรชคลั่งเพียง	เพลิงลาม
	ว่าเหม่ๆ นางอุ	ยาทัวบ้า
	มึงพูดแต่ ^๕ เรืองกาม	ลามก
	บอกตระกูลทำข้า	หลีกไป
๑	จริงไชว ^๕ ข้าทำถ้อย	สกุล
	นางเร่งตอบสนอง	นาถเจ้า
	แต่ข้ากอบด้วย ^๕ สุน	ทวลักษณ์
	ควรฤนัยชาติเข้า	ซัดกัน

๑ อันวินาหารไชร	ไครถิอ
ชาติตระกูลเป็นเกณท์	กฎบ่าง
กล้าเถิดพระบรรพ	เล็คลย
แต่ทั้งกับข้าจกส้าง	สุขสานต์
๑ ภูบาลคอบแน่นน้อย	นาร
วาพระมีมทษ	อะเคอ
อีกได้ ล่นวาท	คงสตัย
นางจะออกกเทอ	ข่วยการ
๑ นางพาลพว้าแต่เฝ้า	ง้องอน
บุกรุกดงที่ประทัย	ท่านท้าว
พระชอุารพระกร	ชู่ไล่
นางสธอนทำเค้า	ถูกโดย
๑ โอโยโยไปรทช่วยข้า	นาร
พลางฉีกเสื้อผ้าผ่อน	ชาคทวน
สยายเกศสูกุฎ	คายส
ทูลอุยิทรบสน	คก
๑ มุนิโกรรคั้งแท้	เหลือทน
ทวงเนตรกำเหมือนไฟ	คุใหม่
ตรงยังที่จุมพล	ประทัย
เตะพระมงกุฎไท	กระเด็น

ร่าย

๑ ภูเบศร์ทวิศจันทร์ กลับโทโสเลื่อมสรวง พลังครอง
 ทัวยปรีชา ว่าวิญญูชนปวง ล่วงพ้นซึ่งความโลก ไม่เอาโกรธตอบ
 โกรธ ไม่ไ้โทกเหี้ยมกุ อันสุภาพพจน์นา เปนยาดีไม่เบา แก่
 โกรธเกาศิกณันท์ ราชันจึงทูลว่า ข้าแต่พรหมนักษิत्री ลูกยาผิ
 กลใด ท่านจึงไ้ลงโทษ โปรดว่ากล่าวสั่งสอน ฉันทน์ บิครวัฏฏ
 ให้สุตสันตงกา ข้านี้แสนยินดี ที่ไ้รับโทษทัณฑ์ แต่ย้งหวนอยู่
 ว่า ขาทาแห่งท่านน้อ ถูมกฎเลือกหื้อ ฟกซ้ำ กระทบ

โคลง ๔

๑ ฤทัยพังแล้ว	ตอบไป
ว่ายาทขำมี	ฟกซ้ำ
แต่ทว่าเจ็บใจ	สาหัส
ทพวกมลงล้า	เขตรก
๑ กุศ์ช่างมุ่งร้าย	วังควาน
กวางสุวรรณท่าอะไร	แก่เจ้า
ไยมีงล้าสั่วย้าน	นักษิत्री
หักกิ่งไม้ในท้าว	แก่นชี่
๑ มีความผิดยิ่งร้าย	อิกกระทง
คือธิดาข้าสอ	แซมซ้อย
ไปหาสั่วด้วยง	จิตต์รัก
มีงกลับเพยงนกล่าวด้อย	แตกกัน

๑	อันชายกลักถันนั้น	มฤ
	ทระโยยคัทญิง	อ่อนไค
	มิงไซอันแทค	คนขลาค
	อีกไซเชื่อนอไท	กษัตรา

โคลง ๒

๑	ราชาเคารพนอม	ไม่รับสั่งอ้อมค้อม
	อีกนา	
๑	ข้าเปรียบลูกท่านไสร	โปรดยกโทษนั้นให้
	สักที	

โคลง ๓

๑	ภูมิเฉลยไซ	ว่าจะยกโทษให้
	ก็แต่เมื่อท่านไท	ตกลง
๑	งานรับวิชา	เป็นภริยาปกป้อง
	ทนต์เลงเสพยัสวียง	สุขคานต์

โคลง ๔

๑	ภูบาลว่าซัดซัง	แน่ละ
	เพราะพระมีมหิ	นิมน้อง
	อันสองธิดาตระ	กุดท่า
	จะรับไว้ร่วมห้อย	อย่างไร

๑	จอมไสยะพรตเจ้า	จึงอวก
	ว่าธิดาสองนาง	แน่นน้อย
	รูปทรงสอวงค์ยวค	ยอคยั้ง
	นรชนกว่าร้อย	สู้ขอ
๑	ข้าไม่พอวิคตให้	สกา
	แก้บุรุษสามัญ	นั่นแล
	อยากให้กับพญา	กษัตริย์
	เพื่อยู่ปราสาทแปด	ไปสรวาญ
๑	แม่นนฤบาลรับแก้ว	กัญญา
	เป็นมิ่งมहिษี	คู่คำ
	ข้าระกรณา	ยกโทษ
	มิฉนั้นชีพท้าว	กษัย
๑	ท้าวไทว่าเช่นนั้น	สิทธิ
	ข้ายกราชสมบัติ	มอบให้
	แต่จะสั่งให้อา	วาทะ
	กับบุตรหลานไพร่	สุกกดิน
๑	ฤษีชนจิตต์เจ้า	ว่า
	ยอมม้วยราชสมบัติ	ท่านสิ้น
	ราชาจึงกระทำ	คาบส
	ว่าท่านเล่นสิ้น	ตลกๆ

๑	ชื่อเขาคินเกิดไท้	สมบัติ
	วิศวามิตรพลาง	ตอบโต้
	แต่พระองค์ยอมทรยศ	เชิงปด
	อีกรับสั่งโยกโย้	กลัยคำ
๑	ทำเช่นนั้นชักข้อ	โยคี
	ทริศันทระจิง	วากย์เว้า
	ข้าขอขยัก	ทูลน
	ไปรกรับเกิดซึ่งค้าว	แก่นคน
๑	ครูเฒ่าจึงว่าข้า	ขอบใจ
	ท่านกษัตริย์มหาศาล	แน่นแล้ว
	แต่อาตมยังไร	เพชรรัตน์
	ที่จะมอบลูกแก้ว	ขอบใจ
๑	หน่อไทสามท่านนี้	ไพบูลย์
	จ้ามรงค์เรือนงาม	เพร็ดแพรว
	สังวาลย์เพชรจำรูญ	ชูเนตร
	มิ่งมกุฏทองแก้ว	วรารณ
๑	ภรรยาหมอบให้	ธิดา ข้าเฮย
	เพื่อเก็บไว้ประดับ	เล่นข่าง
	ยามครองครอยบอโยทยา	บุเรศร์
	สมเกียรติศักดิ์ส้าง	తోไป

โคลง ๒

๑ ภูโนย, นาเรศร์แก้ว	เปลื้องเครื่องประดับแพร้ว
เพริศนา	
๑ โรหิตาศวะนัย	เปลื้องเครื่องทรงพรางพร้อย
เช่นกัน	
๑ ขอนนรรวมรวบเข้า	มอญมน้ำนาคเจ้า
คังขอ	
๑ แล้วย่นอไทโอรส	จึงเผยพยับนัย
ว่ามุนันร ฤทธาเกิน	
๑ เพลินล้ำสมโลภไว้	เห็นอะไว้อยากได้
รำไป	
๑ ในเมื่อหน้านั้นแล	ภัยจักตามแน่แท้
สนอง	

โคลง ๓

๑ สมองยอมโยคี	เปรมฤดีไม่น้อย
วัยคระไลลัษคล้อย	หริศันทร
๑ ครันต่อมาครู่หนึ่ง	จอมพรตจึงโยกโย
วกกลับมากอบโต้	กับไท
๑ ว่าไหนดองทรพิยะ	ที่พระมอชชาติมีไว้
ณท่ามกลางเทพไท	ฤทัย

๑	ในพิชัยญะ	หรือพระถอนตรัสได้
	ให้ผู้มีให้	บอกมา
๑	ข้าประสงค์ทรัพย์นั้น	ขอราชันอย่าช้า
	จงหยิบยื่นแก่ข้า	บัดนี้ เร็วพลัน

ร่าย

๑ บัคนั้นมิ่งโมพิท หริศันทรราชเจ้า เข้าในทูลำเคญ มอง
ไม่เห็นวิถี ที่ระเสาะหาทรัพย์ นับจำนวนมากหลาย เท่าฤาสาได้
ยอม มอบแก่จอมพรตขลัง ครองเมอติงพิท มหาพลีไพศาล ถึง
แก่กาลยังทรง ดำรงราชไศศวรรย์ ณเขตรชัฏทอโยธยา บัคนั้น
นราธิบดิ์ ได้มีราชดำรัส มอบสมบัติในเมือง อีกเครื่องทรงอลงกต
ทั้งหมดให้เป็นสิทธิ์ วิศวามิตรมุนี ไม่มีอะไรเหลือคดล พอรักเทียว
บอกขาย ใ้เงินถวายนักธรรม ตามสัญญาถูกต้อง พระปรีกษา
นั้นน้อง ทำไฉน ฯ

โคลง ๔

๑	อรไทยเมื่อไ้	ฟังถาม
	จึงว่าไอ้สวามิ	เทริดเกล้า
	ข้าแคลงจิตกว่าพราหมณ์	นั้นะ
	หาเรื่องให้พระเว้า	มูสา

- ๑ ออย่าเลขอย่าเกือวร้อน ทูลหัว
 ขอผัคมิ้นหน่ง มาสถ้วน
 เราเทยวเสาะทรพยัทว ทกแห่ง
 เพอถนอมสตัยลวัน เลิกแสน
- ๑ แม้นผคณคั่นแล้ว ยินยอม
 ให่มุณผู้เพญ พรตแกลัว
 ขายคณเรพร้อม เปนทาส
 ใท้ทรพยัใช้ณแล้ว ปลอศกัย
- ๑ ภาวไนยเห็นชอบทว นวลแข
 ให้ผคและสัญญา เบียงนน
 นักอรรมัธยอมแต่ ส้งชาค
 ออย่าแวะเยยมเขตรกน อโยธยา
- ๑ ราชาคำนับน้อม วัชรอง
 ปฏิบัติตามสั่ง ครุเจ้า
 มุณมั่งจิตตปอง ร้ายจึง
 เผยพระจ้แก่เจ้า หอมผไท
- ๑ ไครเล่าจักเชอถ้อย พระองค์
 ผู้เลอผคักคักขัตสน ทรพยัสล้าง
 ใท้เงินจกพระวง เลียงอาคัม
 ถึงนคสิณค่าง ทิศนา

๑	อาตมามีศิษย์อ้าง	ออกนาม
	นักยัทรกะคน	โปรคไชร
	รักให้ครไลตาม	เสก
	เพื่อเกยทรรพ์ที่ไท	เสาะมา
๑	ศิษย์ข้านั้นหนุ่มน้อย	สะอิดสะเอ้ง
	การแยกทามไม่เคย	แต่ก็
	กินอยู่หลับนอนตรง	กำหนด
	เป็นปรกติเช่นนั้น	ทุกวัน
๑	ราชันต้องช่วยเออ	อาว
	ให้ศิษย์ข้าอยู่เย็น	คำเจ้า
	ว่าแล้วพระมุนี	กระซิบ
	ให้นักยัทรก็ทราบดี	อุบาย สันแด

ร้อย

๑ ฝ่ายว่าวิศวามิตร พรหมนัถิทธิ์แสนกล จึงล่องหนหาย
 ตัว ติดตามทั่วทางจร แห่งภูธรวิคจันทร พร้อมจอมขวัญนิศา
 ไชยสาขอกเสนั้ อีกเจ้าเล่ห์นักยัทรัก ทั้งสลัดเลาะป่า มุ่งภาคี
 แคว้นอุดม จึงพระพรหมสิทธิา แปลงมรรคาทางจร ซึ่งแต่ก่อน
 เรียบราย บัณฑิตหายาขจรระ ระกะหลุมลึกสลอน ก้อนหินผาสลัด
 แทรกแซงหว่างวิถี นอกจากนั้นต้องฝ่า คงหนามหนาเนื่องๆ ส่วน
 เบื้องเวหนนั้น แสงตะวันแผดเผา ระอุอ้าวราวไฟ ทรมานไฉไลและโหด
 แทะหมกแรงแคิโรย หิวโหยเหลือกำลัง แต่ยังมีมานะ พระวิริยะ
 แกร่งกล้า ฝ่าดงยากร่วมองค์ สร้อยพวงศันรนาถ จนพระบาทฟกซ้ำ
 ผนึกลำหม่นหมอง สมองยัทรียอกทน ไม่พรวนแต่เหนื่อย หักทุกข
 โศกละห้อย เหือดหาย ๖

โคลง ๓

๑	นายนักยัทรักแสนกล	ปันอิทธิออกคำเจ้า
	ว่าหนามไหนเกี่ยวเท้า	มากมาย
๑	จะผายผันต่อไป	แม้มีได้ขัดข้อง
	วิคจันทรจะทอง	ช่วยเอื้อ อุ่มมัน

๑	ราชันทำตามขอ	ครั้นต่อมาคนน้อยไซ้
	มันเริ่มกล่าวแคะไค้	นานา
๑	ข้าพระขุณ้อย่างนี้	เห็นทีจะเหวี่ยงข้า
	ลงณเหว มือน้ำ	กระมัง
๑	จงหยุดยั้งปล่อยข้า	เถิดพระราชาเจ้า
	แล้วอย่าซ้ำรื้อก้าว	ต่อไป
๑	ครั้นภูวไนยเดินหน้า	นักษัตรกว่าท่านไท่
	ทั้งทอดเขาเพื่อให้	พยัคฆ์กิน
๑	ครั้นภูมินทร์เดินหลัง	นักษัตรก็ยังโยกโย
	พูดว่าท่านนี้ไธ	คิดไฉน
๑	ข้ามไธสฤทธำ	เข่นข่าวสำหรับไซ้
	นำเสด็จท่านไท่	ยทพร ฯ

โคลง ๔

๑	มันแสนงอนแง่งข้า	เวียกกิน
	ผลไม้ทั้งอม	สุกส้าง
	ครั้นได้เสิร์ฟสมจิน	ชนะ
	หาว่ากิบจับขว้าง	กระขาย

- ๑ ทำกระหายอยากน้ำ
พระจึงวักวร
แต่นักษัตรก็แสนกล
ข้าคิมจากหัตถ์ไท้
๑ ข้าไชร้กำเหนิดข้าง
ข้างท่านพระกุลคำ
จะนจะคิมน้ำ
ผิกนิยมทั่วหล้า
๑ ครันรลไม่ข้า
เจ้าเล่ห์ว่ากระหาย
ไยเล่าพระทรงคักคิ
ไม่วักน้ำมาให้
๑ หริศันทร์สคิยถ้อย
ครสว่าไยท่านจึง
เมือกกล่าวว้าชคิ
ณขคินยักย้าย
๑ ราชาไยยกข้อ
นักษัตรกระจึง
ข้านกระหายรว
ควรวุยังยักข้าง
- เหลือทน
ยื่นให้
พลอคว่า
อย่างไร
เผ่าพราหมณ์
กว่าข้า
จากหัตถ์ ท่านนอ
แหล่งคร
นานนัก
มากไชร
เฉยอยู่
คิมพลัน
นักษัตรก็
ใส่ร้าย
นิติ พราหมณ์นอ
วาทนา
นั้กล่าว
คักจ้าง
คักชีพ
แบบพราหมณ์

๑ สามกษัตริย์ยิ่งควย	ฮกทน
พรา้ประณอนักยตร์ก	ทุกก้าว
นิกหนึ่งมิได้บ่น	กว่า มัณนา
พระมุนีทราวยเค้า	เหตุการณ
๑ ทรวงญาณเกรงว่าไท้	หริศันทร
ไไหนระทวิสมุสา	วาทได้
เพราะเหตุว่าราชัน	รักสตัย
ยอมรับทุกขเพื่อไท้	สงวนธรรม
๑ มั่นคงหาทรัพย์ได้	วันหนึ่ง
ควยวิธสุริยิต	นั่นแล
ฝ่ายเราก็คอ้งถึง	อัยระยค
คอ้งคิดฆ่าเพื่อแก	อัยชาย
๑ จึงผายพนเวยกรอ้ง	รากษส หนึ่งนา
ขอวิธเินการ	มุงร้าย
ให้แ่งร่างหมคก	สอาค
และมุ่นเมาพิคล้าย	ชฎิล
๑ คอยนรินทร์ราชเจ้า	แทบผลู
แม่ท่านถามถึงทาง	รุ่งช
ให้ไปณทอ่ย	รากษส
ทำอย่างข้าสัง	ฉิบพลัน

๑	นักษัตริย์นครนทราบชัง	อุบาย
	ทำประหนึ่งวงเวียน	มุกหน้า
	โดยอ้างเหตุกระหาย	น้ำทะเล
	ร้องช่วยทวยอย่าช้า	เลิกไท
๑	ภวไนยโอบอุ้ม	นักษัตริย์
	ขึ้นสระเขวออกเกิน	แถมซ้ำ
	หาน้ำท่วมแนวชัย	บ่เจอะ
	ครั้นหน่อผะเจิญหน้า	ฤๅ
๑	จึงมีพระกระทุ้	ถามไป
	ข้าแต่ท่านผู้ทรง	พรทกถา
	อันห้วงนทีใส	สอาด
	อย่าแห่งใดออกช้า	เลิกชี
๑	ฤๅแปลงจึงช	หนทาง
	สู่หลักแห่งรากษส	โทกราบ
	พระอุ้มนักษัตริย์พลาง	เกินต่อ
	เมียมึงโอรสย้าย	ยาตรตาม
๑	สามกษัตริย์ไต่เต้า	มรรคา
	จนเวรถึงสาบสูญ	มุกกลุ้ม
	เหลือบเห็นพุ่มพดล	ไทรอร่าม
	เข้าประทับใต้ร่ม	พักแรม

๑๑. แจ่มจันทร์โอรสทรง
พระศรีให้หลับนอน
ส่วนชาติศิษย์
เกินทรวงตราเพื่อรู้
๑๒. ประมาณเทียงค่านัน
ที่แอบอยู่เหนือคำ
ต่างปีถึงขนาด
มีเหยื่อรออยู่ใกล้
๑๓. ชวนกันไต่กิ่งไม้
ที่ละคนแนวยาว
ต่างคนต่างหรรษา
เพราะจะได้ฉีกเนื้อ
๑๔. ภูมินทร์ไปครันคร้าม
พระชักดาบค่อง
ใต้ที่ฟาดฟันลง
ยักษ์ก่อสู่หลายเทอ
๑๕. ศรีโกศลราชเจ้า
ตกหักและไขหู
บ้างถูกขุ่นชีพชัก
ยักษ์แพทบงสน
- นักยศวร
ท้าว
ยัลล
เหตุการณ
ยักยกา
คยไม้
เพราะว่า
ปากมัน
ลงมา
ยักย
เรียว
มนุญยกิน
รณรงค์
ง่าเงอ
ฉาดละ
ไต่หน
จับยักย
ชาทหวน
คยคย
วอควาย

๑ นายเวตาลพระเจ้า	รากโยส
แสนเคียดจืดคตุนฉิว	แทบข่า
ว่าเหวยมมนุษย์โลก	มิงระ
ลองฤทธิกันกับข้า	ก็เชิญ
๑ พลังเดินเข้าผลักอก	หริศจันทร์
อิกขุคำวามรณ	กิกก้อง
ราชะรังฟาคพัน	ก้วยคาพ
ถูกประมุขยักษ์ร้อง	ชาคใจ ฯ

โคลง ๓

๑ ไก่ทรายเวียงเวตาล	พระอาหารบิณฑุ์
เรียมมหาวาทก้อง	นภา
๑ เลี้ยงนำหว่ากเสียวสยของ	ฟ้าคนของครันครัน
ฝนตกชู้ชาชน	โซกกิน
๑ นรินทร์และเทวี	ปิยะบุตรสท้าน
หนาวเขือกเป็นชาบสรวาน	วรินทร์ย
๑ เพาะบารมีค้ำจุน	จึงพระบุญโคลกลั่น
ฝ่าวิบากปลดกพัน	ภยัน
๑ ครันอรุณรุ่งสว่าง	วาทะสรว้างเลื่อมแล้ว
พระหทัยผ่องแผ้ว	ไต่เต้า ต่อไป ฯ

ภาค ๓

ร่าย

๑ ในกาละบัดนั้น เภาภิกษุณนันทน์จอมพรต ไข่ละครลพพยายาม เพื่อให้สามาษัตริย์ ต้องวิบัติเคื้อครอัน จึงขอร่มนี้ เสกให้มิไฟป่า ด้วยวิทยายาคม เลิกบรมคักคัสถ์ธิ ไฟก็ติดสมปอง เปนกองใหญ่ สว่างวาม ไหม้ลุกลามเร็วฉนัก ทั้งลมพัดยมีหึ่ง พลันถึงบริเวณ ไกลภูเขนทร์ทวิศันทร อักคินันท์ห้อมล้อม พระจอมจักรีและคณะ ราชะจึงกำรัส แก่นักมัยกรักศิษย์ชี่ ว่านี้แน่ท่านเฮ้ย ไม่ควรเลย สหาย จักยอมตายด้วยเรา จงหนีเข้าป่าเถิด เว็ดเราเสียคักว่า มันได้ทำจึงทูล นเรนทร์สุรว่าคนุ รู้ว่าท่านจงใจ ชัยไล่ข้าเพราะมี ประสงค์หนีข้าพลัน เรืองเงินนี้ว่ากระไร ข้าไม่ไปทกท่าน ภูบาล ต้องช่วยข้า ปล่อยอัคคักภัยกล้า แน่นอน ฯ

โคลง ๔

๑ สุนทรวนาเวศร์แก้ว	นฤมล
ทูลพระปิ่นโกศล	ราชเจ้า
ข้าพระอย่ากังวล	วิตก เลยนา
นักมัยตรระเว้า	กิงข้างข้าบอ

๑ มันทนหนอเข้า	โหลย
ในสิ่งที่มีน้อ	พจน์พร้อง
ทลกระหม่อมไปรคเผย	วโรกาส
ให้คนมีน้อ	เบิกถ้อยแถลงไข
๑ แม้นไทได้ไปรคเข้า	นารี
ให้สู่ของอัคคี	กาจกล้า
เช่นนั้นพระอัคคี	คงจัก
ระงับไฟป็นหล้า	ปลดออกพ้นภัยัน ฯ

โคลง ๒

๑ หริคจันทรเจ้า	ฟังมิ่งเมื่อยรเว้า
จึ่งเขื่อนพามา	

โคลง ๔

๑ ช้านงควาญน้อมน้อ	นวลโย พ้อ
ไประจากพี่ไป	เช่นนั้น
ฟังวอนสุดหทัย	อนุญาต
สอหทัยสอสุดกลั่น	ชงน้ำตานอง
๑ เจ้าครองชีพไม่แล้ว	พำ ไลน์
คงจะมีแต่กำ	สรคส้าง
ชีวิตพี่จักทำ	รงอยู่ ไย
โรหิตาคะวัง	เหวว่าอาทร

๑ เพื่อพลสุขนี้มน้อง,	บุตร
พริกโยนกายา	สู่เชื้อ
อัคร์แลกชีวา	ยอกเส้นที่
ตรัสเช่นนหลายเทอ	ยไต้ ยินยอม ฯ

โคลง ๓

๑ รอมสุรางค์จันทร์	มาติญาณะเรือง
หยั่งทวาคติโยธ	แบบข้างบุราณ
๑ ทูลพระผ่านภพว่า	ข้าพระทรงสัจย์ล้ำ
พระศรีโคตรนั้นค้ำ	ส่งให้เห็นจริง
๑ ขอพระมิ่งโมพิท	ประสิทธิ์พรแก่ข้า
ชาวยุวิคณัด้า	สู่เชื้ออัคร์
๑ ไฟระหรวบลง	หม่อมฉนคางซีฟแล้ว
พระและลูกก่แล้ว	ปลดอพันธพหุภัย ฯ

โคลง ๒

๑ ภูวไนยเห็นสอศกคล้อง	ตามท่เมียมิ่งพร้อง
แจ่มแจ้งแดลงไข	
๑ หักไฉนญาคแล้ว	ประสิทธิ์พรเพริศแพร้ว
ครบถ้วนตามขอ ฯ	

โคลง ๔

๑	อรไทยเกินล้ำข้าง	อัคคี
	ขมิไคครันคร้าม	ลักน้อย
	รำลึกพระชกนี้	อยู่เกศ
	พลงประณตกล่าวถ้อย	แถลง
๑	ข้าพระแรงฤทธิล้ำ	ภพไทร
	เจ้าทุกสิ่งในโลก	นั้นแล
	พระยอมทวายแก้ไข	ว่าชาตม์
	เป็นภริยาสัตย์แท้	ทุกสถาน
๑	แห่มหิบาลแวนแคว้น	โกศล
	แม่นพระโปรกปราณ	ชีพข้า
	นั้นแหละจะเห็นผล	ประจักษ์
	แก่นรภาคหน้า	ต่อไป
๑	ขอไทเทวะผู้	เรืองฤทธิ
	ช่วยผดุงทวีคัน	ตระเจ้า
	ให้โหม่นคงสถิต	ณลัทธิ วัจแล
	กอบกรณียะเค้า	ชอตรง

โคลง ๒

๑	โฉมยงวอนว่าแล้ว	ทวยจิตตะผ่องแผ้ว
	ยาตรเข้วกองไฟ	

- ๑ ในทันใดขี้ข้า เปลวธิดาคือพลังฟ้า
 คืบคลานสู่สูญหาย
- ๑ โคมฉายพระแม่เจ้า ปราศระภัยกลับเฝ้า
 แทะเข็ญของบาทพลัน ฯ

ร้อย

๑ เกาศิกนันทนนักสิทธิ์ ผู้ต้นคิดก่อไฟ แลโผภัยทั้งผอง
 ทดลองขัดวิยาบ ทั่วประการต่างๆ เพื่อบำบัดให้พระ เปล่ง
 วจีมีสา ครั้นเห็นว่าขยาย ไม่สมหมายแน่แล้ว จึงพระแก้ว
 พรตกิจ ประดิษฐ์กลอันใหม่ ครั้นได้ สามกษัตริย์ ต้องพลัดพราก
 จากกัน สบท้ายลี้ภัยวิโยค ทรวงโถมโศกสาหัส เช่นนั้นขัดคิยะเจ้า
 คงจักต้องวากย์ไว้ มุสา แผลระนอ ฯ

โคลง ๒

- ๑ ครานันคุรุเจ้า ขอนักนัฏกรักทราบดี
 เองอนช่อกิจการ ฯ

โคลง ๔

- ๑ วรทนต์นักนัฏกรักเจ้า ชัญญา
 ทูลพระอัครชายา อะคร้าว
 ฉันทโคเล่านิมนา วิรัตน์
 ทนวิยากร่วมท้าว ทรวิจันทร์

๑	ราชันต่างหากผู้	ก่อเชิญ
	ใจใหญ่ใฝ่กุศล	สร้าง
	ฉะนึ่งไค้ปน	ลูกณ
	อปริกษาแม่บัง	ฤไฉน
๑	ใบรักทนทุกชั้ว	ทวงธรรม
	ใช้กิของจอมขวัญ	ฝึกพลัง
	อย่าหลงเชื่อหริจันทร	วันหนึ่ง
	จะขายแม่ทั้ง	บุตรา
๑	มาเกิดมากับช้อย	ควรไล
	สู้ ถิ่นอโยธยา	รุ่งเรือง
	ส่วนราชะทั้งไว้	ในป่า
	ทำฉะนึ่งเปิดอง	ปลุกเชิญ
๑	เพ็ญแซหากพัวเฝ้า	วิงวอน
	แทยบาวทวิศคามิตร	คำเข้า
	ขอให้ มุนินทร	เวนราชย์
	มอขพระบุกระเจ้า	ครอบครอง
๑	จอมกองภูณทักรักเอื้อ	สมใจ
	ให้ บั๊โยรสไกร	ผ่านเฝ้า
	แม่รักกรนรมย์ไว้	ทุกชะ
	ปล่อยสวามิเฝ้า	แต่ผู้เก็บวเทอญ ๖

โคลง ๓

- ๑ ขย่ำลวงเกินกล่าวคำ แนะนำเล่ห์กลซึ่ง
พระเทวพิศตรึง ทอขัดอภัยศิษย์ครู ฯ

โคลง ๔

- ๑ คุ้งน้ำถักสร้อยเชือก ซาติพราหณ์
ใบท่อนึงออกความ คึกขำ
อย่าเลยอย่าลวนลาม ลามก
นำแนะนำให้ ขำ พราวไท้ทูลหัว
๑ จะหากผิวรอยเกล้า ฉันท
เพื่อนร่วมเตร่เตร่ใน ขำกว้าง
ปราศจากทรงชัย ขำเปรี้ยบ
เหมือนสตรีกว้าง เร็ดแล้วเสียมศรี
๑ รัศมีจันทร์แจ่มจ้า ไครเห็น
ยามคคือวัน ส่องหล้า
นิตินะนึเป็น คติ
พูดเช่นนี้อีกซ้ำ สบายเจ้าออกชนม์

ร่าย

- ๑ อนุสนธิ์แด่ พระภูมิเทวีจันทร์ พร้อมเมฆขวัญไธสง
ศิษย์อมพรตไคคา รอนแรมปากันดา หลายคั่นวาระเวศน์

ถึงขอบเขตรช่ายแดน แวันแคว้นพาราณสี ขานใหญ่อุคมณัก
สามกษัตริย์ลงสรง ชำระองค์ในลำ น้ำคงคาคักกีสลธิ กระทำจิตต์
ผ่องแผ้ว แล้วอนพระพิษณุ ข้าพระผู้โลเกศร์ วรเทชะคร้าว เปนเจ้า
ครอบจำปวง เลอสรวยทรงคนล้ำ ลำเทวะทั้งหลาย เกียรติกำทายเจ็กฟ้า
ทั่วแหล่งหล้าสรเสริญ เป็นยอคุณผู้มี ที่สิ้นสุคนันไชรั ขอพระหริ
ไถ่ ช่วบ่้อง ภยัน ๑

๑ ครานั้นจวบถึงวร พระภูบาลก้องไช้ เงินให้เกาศิกนันทน
ตามสัญญาหนึ่งมาส แต่ย้งซากอิกวัน คิษย์นักธรรมจึงว่า ทรา
ท้าวหริคินทร์ ราชนันลิ้มแล้วหนา ว่าพรุ่งนี้จักถึง กำหนดซึ่งต้องไ้
เงินให้พรหมณีย์ ข้านี้จักทำไฉน ในน้ำที่ควมคุม รุมพลตามบัญญัติ
พระอาทรรย์คงต้อง เรียบกร้องเอาเงินตรา กิษย์เข้าเป็นแน่แท้ แม้ไม่มี
จะให้ มุนีไชรัคงโกรธ เอาโทษผิกะข้า สายแข่งทำนบ ช่วข้าจัก
สลาย ฤาสายทำแก้ข้า เช่นนี้หนาบายแล้ ชื่อว่าเหิมโหดแท้
ไม่ต้อ สภา ๑

โคลง ๓

๑	ทันทราமாகีว่า	พรหมณีย่าพุดคักพ้อ
	ฟังคนกล่าวข้อ	แนะนำ
๑	อย่าพรุ่งนี้จงขาย	ฤาสายเมียมึงแก้ว
	อิกบุตรเรีแล้ว	จักได้ทรัพย์สิน ๑

โคลง ๔

- ๑ นารินทร์ออกโอรส^๕เขื่อน วา
 ทูลพระราชสวามี เทิดเกล้า
 ข้าพระอยู่เกศ^๕ เจียไสตร
 ฟังคนวากย์แว^๕ เพอ^๕กั^๕เกียรต^๕ม^๕ทุง
- ๒ พรุ่น^๕พรหมณะไชว^๕ ะขาย
 ไอรสและภาสาย อักขั
 เพอ^๕แลกอนถวาย ม^๕นิ
 แก่ทุกชาติชั่วช้า อย่างไ^๕ย^๕น^๕ยอม
- ๓ เราพรอ^๕ม^๕ใจ^๕อก^๕คำ^๕ ตนเอง
 เทียว^๕บ^๕าว^๕รัง^๕ตะ^๕เบง^๕ คัพท^๕ ก้อง
 เห็นท่าจะเหมาะเหม็ง^๕ แน่ละ
 พระรุ่งชายนวลน้อง พรุ่น^๕น^๕อ^๕ย^๕าร^๕อ
- ๔ ท่อ^๕เม^๕อ^๕โค^๕พระ^๕ไ^๕ก^๕ เงินทอง
 จึง^๕ค^๕อ^๕ย^๕ถ^๕าย^๕ท^๕วัน^๕้อง^๕ เมื่อน^๕น^๕
 พระเอยพระไปรค^๕ล^๕อง^๕ อย่าง^๕ว^๕า
 เพอ^๕ร^๕ัก^๕ษ^๕า^๕ส^๕ัต^๕ย^๕ห^๕ม^๕น^๕ ย^๕ิง^๕ล^๕ำ^๕ช^๕ว^๕า ๑

โคลง ๓

- ๑ ราช^๕า^๕ฟ^๕ัง^๕น^๕ง^๕น^๕ช^๕ สด^๕ห^๕ัก^๕ห^๕ำ^๕ม^๕โค^๕ก^๕ไ^๕ก^๕
 พ^๕ล^๕าง^๕ช^๕บ^๕พ^๕ัก^๕ถ^๕ร^๕ว^๕ำ^๕ไ^๕ห^๕ แท^๕บ^๕ล^๕ัน^๕ส^๕ม^๕ฤ^๕ก^๕ิ ๑

โคลง ๔

๑	ชานารเฝ้า ^๔ เอนแก้ว	กลอ ^๔ ยใจ พ ^๔ ชา
	พิภ ^๔ กขาย ^๔ ทรา ^๔ มว ^๔ ย	เล ^๔ ่ ^๔ ทน ^๔ น
	เป ^๔ น ^๔ ท ^๔ อ ^๔ ป ^๔ ระ ^๔ ย ^๔ ค ^๔ ใน	โล ^๔ กะ
	ทำ ^๔ มิ ^๔ ไ ^๔ ด้ ^๔ ม ^๔ น ^๔ ห ^๔ ม ^๔ น	น ^๔ แ ^๔ น ^๔ แ ^๔ ว ^๔ น ^๔ ว ^๔ ล ^๔ แ ^๔ ช
๑	อย่า ^๔ ว่า ^๔ แ ^๔ ต ^๔ น ^๔ เ ^๔ ม ^๔ น ^๔ อ ^๔ ง	อ ^๔ ง ^๔ ค ^๔ อ ^๔ ร ^๔ เล ^๔ ย ^๔ น ^๔ า
	ม ^๔ เ ^๔ ก ^๔ อ ^๔ ง ^๔ แ ^๔ ก ^๔ ว ^๔ า ^๔ ภ ^๔ ร ^๔ ณ ^๔	เช ^๔ ิ ^๔ ก ^๔ ห ^๔ น ^๔ า
	แ ^๔ ห ^๔ ง ^๔ ข ^๔ ย ^๔ ะ ^๔ ส ^๔ ม ^๔ ร	คว ^๔ ร ^๔ ท ^๔
	พ ^๔ ช ^๔ ว ^๔ ย ^๔ เก ^๔ ย ^๔ ข ^๔ ค ^๔ า	เ ^๔ ก ^๔ ร ^๔ อ ^๔ ง ^๔ ใ ^๔ ห ^๔ ข ^๔ ค ^๔ ส ^๔
๑	คว ^๔ ร ^๔ ง ^๔ น ^๔ ท ^๔ ก ^๔ ข ^๔ ใ ^๔ ห ^๔ ญ ^๔ ล ^๔ า	เห ^๔ ล ^๔ อ ^๔ ท ^๔ น
	คว ^๔ ร ^๔ ค ^๔ ร ^๔ ห ^๔ า ^๔ พ ^๔ ค ^๔ น	เ ^๔ ก ^๔ ย ^๔ ว ^๔ แ ^๔ ท ^๔
	ฉ ^๔ ิน ^๔ ไ ^๔ ค ^๔ น ^๔ เ ^๔ ม ^๔ น ^๔ ภ ^๔ ม ^๔ ล	ย ^๔ อ ^๔ ม ^๔ ส ^๔ ล ^๔ ะ ^๔ ต ^๔ น ^๔ เ ^๔ ย ^๔
	เป ^๔ น ^๔ ท ^๔ า ^๔ ส ^๔ แ ^๔ ท ^๔ น ^๔ พ ^๔ แ ^๔ ล ^๔	ส ^๔ ุ ^๔ ค ^๔ ข ^๔ า ^๔ ย ^๔ ิ ^๔ น ^๔ ย ^๔ อ ^๔ ม
๑	จ ^๔ อม ^๔ ข ^๔ ว ^๔ ญ ^๔ จะ ^๔ เ ^๔ ก ^๔ เ ^๔ อ ^๔ ค ^๔ ร ^๔ อ ^๔ น	ม ^๔ า ^๔ ก ^๔ ไ ^๔ ย
	พ ^๔ แ ^๔ ห ^๔ ล ^๔ ะ ^๔ จะ ^๔ เ ^๔ ท ^๔ ย ^๔ ว ^๔ ไ ^๔ ป ^๔	ข ^๔ อ ^๔ ก ^๔ ค ^๔ า
	ค ^๔ น ^๔ เ ^๔ อ ^๔ ง ^๔ เ ^๔ พ ^๔ เ ^๔ อ ^๔ ท ^๔ ร ^๔ า ^๔ ม ^๔ ว ^๔ ย	แ ^๔ ล ^๔ ะ ^๔ ข ^๔ ุ ^๔ ต ^๔ ร
	ไ ^๔ ด้ ^๔ อ ^๔ ย ^๔ ู่ ^๔ ส ^๔ ข ^๔ เ ^๔ ม ^๔ อ ^๔ ห ^๔ น ^๔ า	ผ ^๔ อ ^๔ ง ^๔ แ ^๔ ผ ^๔ ว ^๔ ส ^๔ ก ^๔ น ^๔ ธ ^๔ ๑

โคลง ๒

๑	ม ^๔ ิ ^๔ ง ^๔ วิ ^๔ ม ^๔ ล ^๔ แ ^๔ น ^๔ ง ^๔ น ^๔ อ ^๔ ย	ฟ ^๔ ัง ^๔ ร ^๔ า ^๔ ช ^๔ :ก ^๔ ล ^๔ ่า ^๔ ว ^๔ ถ ^๔ ั ^๔ ย
	จ ^๔ ิ ^๔ ง ^๔ :อ ^๔ น ^๔ พ ^๔ ร ^๔ น ^๔ า ๑	

ร่าย

๑ อ้าวข้าพระยอม ทูลกระหม่อมเมยขวัญ อันว่าฉวีวิทยา
 นัยว่าคนเดียวกัน เช่นนั้นใช่หรือไม่ โภคทรัพย์ให้ทั้งผอง ก็เหมือน
 ของหม่อมฉัน สรรพสิ่งบรรดามี แห่งข้านี้คือ ของพระภุชยงค์
 เป็นแน่นนอนไม่ผิด เพราะชีวิตเราสอง ครองกันเป็นอันหนึ่ง ซึ่ง
 แยกหากัน เป็นอันสุกวิสัย ไยพระจอมนรเศรษฐี ฝ่าเถกัลย์ผู้เดียว
 ทั้งน้องเปลี่ยนสำนัก ข้างกายอยู่อย่างไร ท่างให้ให้ทูลหัว อันตัวข้า
 เป็นสตรี ไม่มีอาชีวะ ที่จะไต่เงินพอ ถ้ายพระหน่อสุริยวงศ์ ต้อง
 พรวกองค์ขบถกาล อวสานเป็นแน่ แต่ถ้าพระกรุณา จงชายข้าขึ้น
 แล้วทรงศรีค้อยครอง หาช่องทางทำงาน ใต้ขนสารเงินตรา ึ่ง
 ถ้ายข้าคราหลัง ทั้งนึ่งจะปลดออก รอดภัยทั้งมวญ อย่าคร่ำครวญ
 เลยนะ จะวิตกไยมี เวลานั้นหาใช่ ครวว่าให้รำพรณ อันพรหมณ์
 ผู้หนอ คอยก่อเรื่องให้พระ ตรีสประภาษมุสา ที่เขามาทั้ง
 มีประสงค์เช่นนั้น เป็นแม่นมั่นเชื่อข้า เลิศราชายอกชาย พระ
 ภาสยพธยา ตรีสมุสามาตรแมน ประสพทุกซุกแดน
 เพื่อดำ ความจริง ฯ

โคลง ๓

๑ มิ่งมารศรีพราว่า ราชะเห็นชอบแล้ว
 ชวนพระเทวีแก้ว หน่อไต้บุศรา ฯ

โคลง ๔

๑	พานักษัตรกระเช้า	สู่เวียง
	พลางเปล่งสุรศัพท	กีกก้อง
	ผู้คนแหว่สำเนียง	มาหมก
	แฮอักษณแน่นท้อง	ถิ่นผลู
๑	ทูลทวยราษฎร์แคว้น	กาศิ
	ข้าใช้ขุนค้อขัต	ทียเจ้า
	เชื้อรวังคัม	นามะ
	ทริศันทรผ่านเผ้า	อโยธยา
๑	ข้าเป็นณ้มากพัน	ประมาณ
	สุกักหาเงินไ้	ลบด้าง
	ยอมขายมิ่งเมียบสรวณ	เปนทาส
	ใครจะซื้อหล่อนข้าง	ก็เชิญ ๑

โคลง ๓

๑	พลางขวยเขินทัย	ทรงชัยอรุณ
	สยบพัทรว์สื่อน	กอดแก้วกานดา
๑	นักษัตรกว่าบุญโคลก	แม่นวิโยคเอ็กชอ
	ใครเล่าจะหาชอ	นี้มีเนื่อนวลจันทร์ ๑

โคลง ๕

๑. ครั้นสักครู่หนึ่งได้ มีพรหมณ์ หนึ่งนา
 กตเกาศึกนาม ออกอ้าง
 มีวิศเลวทรม อัมพะลักษณ
 รับระชอคู่สร้าง ทริศจันทร์
 ๑. มั่นใจเริ่มกระทุ้ง ฤาสาย
 ท่านว่าหล่อนเป็นเมีย ขอดรัก
 ไยจึงขาดเส้นค้าย สมรส
 ผู้กรอขอประจักษ์ แก่ตา
 ๑. ราชะวานี้แล้ว เมีย
 พรหมณ์ว่าฉันใดคน ทราบเค้า
 พระตอบว่าศิษย์ครู นักษัตร
 เป็นพยานซ้ำใจ นันนา
 ๑. นักษัตรกว่าพระทั้ง โคมงาม
 เรียกว่าผิวเมื่อยาม ค่อหน้า
 เหลือรักทราบดีความ จริงแท้
 ยามวิวาหระซ้ำ ยได้เห็นเลย
 ๑. พรหมณ์เอ๋ยว่าเช่นนั้น นารี นัย
 เป็นคณะสตร ทำต้อย
 หาใช่มีงเมียว าทะ
 ตามชนบเรียบร้อย แห้งเจ้าจอมถวิล ๗

ร่าย

โคลง ๔

๑ จันทราภาติแก้ว กัญญา
รู้ว่าพราภัสสตา แน่ใจ
สยบพัศตร์โคก บ่เหตุด หายแล
กอดพระบาทท่านไท่ ร่ำร้องหลายหน ฯ

โคลง ๒

- ๑ โอ้จันทน์ไฉนแล้ว กรรมบันดาลจึงแคล้ว
คลาดไ้ภรรคา
- ๑ โรหิตาควะน้อย หวีวิญญูณละห้อย
เหวว่ามารคร
- ๑ จิงขทรวง่างเบื่อง ตามตึกยาทะเบื่อง
แม่เจ้าฉับพลัน
- ๑ หริศจันทร์คว่ำหลุกไว้ หน่วงเหนี่ยวขมิให้
เสกก็ควยมาตุรงค์
- ๑ ทรงสร่วมกษัตริย์ รุมพิศพลางรำให้
เหคุก็วยสังสาร ฯ

โคลง ๔

- ๑ พรหมณ์จันทาลว่าโอ้ ราชา
ไยท่านทำกริยา
- จงส่งเท็กน้อยมา เช่นนั้น
เร็วเถิด
- เป็นทาสข้าแน่นอนหมั่น แน่นแล้วอย่าฉงน ฯ

โคลง ๓

- ๑ ภูวกถิ่งค้ำว่า ข้าชายเมี่ยมมิ่งแล้ว
แต่ทว่าลูกแล้ว
- ขี้ไก่ ชายเลย ฯ

โคลง ๔

- ๑ พรหมณ์จึงเอ๋ยตอบถ้อย ทรงฤทธิ
 ท่านนี้เข้าใจผิด ละชา
 ขายโคส่วณลูกทิด แม่จัก ห่วงชื้อ
 ผิดประเพณีคำ ทวทั้งเวียงชัย ฯ

โคลง ๒

- ๑ จงได้สั่งแก่น้อย มากับแม่ติดต้อย
 ใต้เต้าตามกัน ฯ

โคลง ๔

- ๑ หริศันตระเจ้า จึงส่ง
 ลูกรักไปกับองค์ นิ่มน้อง
 หทัยสลดลง หลัดหลัด
 พรากลูกเมียร่วมห้อง ออกเพียงฉันทพิง ฯ

ร่าย

- ๑ ครั้นนั้นพรหมณ์ไกรหา พานางนาถจันทร์ มาดีและ
 โอธ ยังชนบทไกลแคว้น แดนพาราณสี ที่สำนักแห่งตน มอบ
 นฤมลเปนทาส เมียร้ายกาชนามมี กลกนทีเลวทราม ความทารุณ
 ร้ายกาช ใช้นางนาถทำงาน ตั้งแต่กาลรุ่งเช้า ตรวยเท่าจนคนคึก
 ไม่ได้นึกปราณี มารุคว์เล็กน้อย มีแต่คอยหาเหตุ แก่ฉักรวรร

ทุกวันนี้ ฝ่ายรัตนมาติ ไม่ไ้มีพรำย่น ทนทำงานนานา ตาม
 บัญชาลุลวัน กาลบรรจบครบถ้วน หนึ่งพรรษาแล ฯ

โคลง ๔

๑	ครั้นเมื่อยรจากแล้ว	ราชัน
	จึงมอบเงินแก่ศิษย์	ครูเก่า
	ครบถ้วนทั้งไ้สัณ	ญาหนึ่ง มาสนา
	นักยัทรักเจ้าเล่ห์เว้า	ต่อไป
๑	โอ้ไท้! เงินนสน	ทั้งผอง
	ส่วนหนึ่งเป็นคอกเขย	ณค่าง
	อีกส่วนหนึ่งข้าต้อง	คึกคัก
	เป็นค่าแรงท้าง	ติดตาม ฯ

โคลง ๒

๑	ฟังพรหมณ์พระว่าไ้	ค่านันค่านไ้
	เช่นนี้ไ้จนกัน	ไ้

โคลง ๔

๑	ศิษย์นักธรรมว่าท้าว	คึกหรือ
	ท่านพระครูยอมไ้	ณค่าง
	ไม่คึกคอกเขยชอ	ประหลาด วังนอ
	ไ้ท่านคึกแต่ข้าง	สควกคน

- ๑ ภวกลคิดข้าง หรือไม่ว่าง
ว่าอาตม์ พิกตามไท ทุกมือ
ปราศมูลคำอ้อมใจ ผิดแบบ
ข้าใช้ทาสะชอ รับใช้ การงาน
- ๑ ท่านหรือกษัตริย์ผู้ ใจบุญ
ไยจึงไม่การบุญ อาตม์ข้าง
ท่านควรคึกคักงาน เพอนยาก
ไหนเล่าเงินค่าจ้าง จูงไต่ยืนมา ฯ

๑ ครานั้นหรือจันทร์ ราชนันแสนเศร้าโศก วิโยคลูกเมียรัก
ทรงคักก็ไม่ไยดี ที่จะเสียเวลา เหวายักยาว ถักศิษย์เกาคิดกันนั้น
ผู้ คอยสรวลหาผิด ทรงอุทกกล่าวตักความ ว่านั่นพรหมณ์เพอนยาก
หากท่านมีเจตนา เรียบกว่าจ้างตอกเขย ให้ข้าเสียแม่นมั่น เงินก้อน
นั้นเข้าสละ ผละให้ท่านทั้งกอง ส่วนที่ต้องหาใช้ จอมไสยะพรตนั้น
หมดขบญญาอาตมะ ที่จะเสาะแสวงหา ขายข้าเสียเถิดท่าน แลก
จนสารเงินตรา ถวายพระคาบสเจ้า ผนวระย่างเข้า ครบนั้นนั้นแล ฯ

โคลง ๔

- ๑ นักยัทรกระคว่ำ เชือกปอ
ผูกเงื่อนรอบพระคอ วัตรัง
นคคว่ำหีบรวบ ตามวิ ถิแฮ
ชันนอกชันในซัง ทวทงพารา

- ๑ คิยฺยบาสังคัพทักอง บอกราบ พระเอย
 แก่ประชาหญิงชาย ทัวหน้า
 ข้างแต่ทวนทั้งหลาย ใครจัก
 ซอแป้นกลักหล้า แว่นแคว้นโกศล
 ๒ ครานันคนชาติเชื้อ จิตทาส หนึ่งนา
 หนึ่งห่มแปกเขอนอีก ชากวัน
 ฝืดคำคุสดีถ่าน ย้อมชুব
 หวกระพาคเนอกลิ้น เน้าเหม็น
 ๓ เห็นภูเบศนพระเจ้า หริศจันทร์
 มั่นนัยเงินแลวจึง ส่งให้
 นักยัทรัก, รัชชอรร มิกราช
 เปนทาสคอยรับใช้ กิจการ ฯ

โคลง ๓

- ๑ ภูบาลจึงร้องขอ ทอศิษย์ครูเก่า
 ว่าอย่าขายข้าเจ้า ทอผู้เลวทรมาน ฯ

โคลง ๔

- ๑ พรหมณ์ว่าถ้าเช่นนั้น ราชน
 รัชจะทำตามสั่ง แห่งข้า
 ไต่หรือไม่วั้นนั้น ไปรคบอก
 หริศจันทร์เจ้าหล้า จึงยอม

๑ คิษย์จอมพรตสั่งเจ้า	โกศล
เป็นทาสแห่งชายผู้	ทำด้วย
ถ้าหากพระภูวคณ	เขื่อนขันธ์
จะขอว่าแปลงถ้อย	มุล่า ฯ

โคลง ๓

๑ ราชาริณจิตต์	ยอมให้คิษย์กรเจ้า
ชายพระองค์แก่เจ้า	ชาติเชื้อทธรชน ฯ

โคลง ๔

๑ ทวยเทพบนฟากฟ้า	สรวงสวรรค์
ไค้ทราบเรื่องหริศจันทร์	ถ้องแล้ว
จึงประสิทธิ์พรอัน	ศักดิ์สิทธิ์
ให้พระมิ่งเมืองแล้ว	ผ่องพันหิวกระหาย
๑ ฤาสายคือหน่อเนื้อ	ชาติทิเบ
กินอยู่ร่วมคู่พระ	ชาติข้อง
หากพรพระเทวะ	เจ้าไปรค
จึงรอดชีพบ่ต้อง	เกิดครอันหิวโหย ฯ

ร่าย

- ๑ โดยนามะผู้นำย แห่งฤาสายหริศจันทร์ เรียบกันวิระพาหุ
 มินิสลัยคุดัน มั่นใช้พระทำงาน การเลวทรามทุกอย่าง อ้างอาทิ
 ให้ฆ่า ประศุน่าสมเพศ ภูเบศร์ต้องหายหาม เนื้อโคตามถลาค

เต็มกระต๊อชิงชาย แก่หญิงชายนาค ครันภูธรเสรีภิก เฒ่า
 อามทิกทายอม ให้จอมจักร์พักผ่อน เอนกายนอนเฮาแรง มัน
 แสวังทำแปนปวศ เมื่อยบึงยวคตามชา ไร่ราชานวคพื้น พลันทำ
 เปนม้อยหลับ เพื่อกอรับความผิด ว่าทรงฤทธิจะทำ ตามคำสั่ง
 หรือไฉน แก่ทรงชัยเกร็งครัด ปฏิบัติตามสั่ง ทนนิ่งนวกแข่งชา
 วิระพาหุเจ้า ทั้งแต่คำรบเข้า บ่ได้หยุกเลย ฯ

โคลง ๔

๑ พระเสวยจิตต์พัน	ประมาณ
ใช้แค้นแก่อาทวีย์	หมกแล้ว
ทนทุกข์ทุกสถาน	บ่ขุ่น
วิริยะมากแม้	น้อมเนื่อนวโรจันทร ฯ

โคลง ๓

๑ เช่นนั้นวิระพาหุ	เห็นปรุไปรังแน่ไซร้
ว่าจะจับผิดไท้	สุดหวัง ฯ

โคลง ๔

๑ ทั้งอาทวีย์และเจ้า	เปนใจ หันนา
ที่จะคอยจับผิด	นาถเจ้า
ครันเห็นว่าท้าวไท	บ่พลาด
จึงปรึกษาหาเค้า	อุบาย ใหม่แล

๑ ให้ภรรยาอยู่เฝ้า	ข้าข้า
คอยเก็บค่าเผาศรี	ค่าเช่า
หากเจ้าภาพทั่วหน้า	ขี้เลือก
รวมรวบเงินส่งเจ้า	ขี้กรบ ถ้วนแล ฯ

ร่าย

๑ พระปิ่นภพโยธยา วาระนี้สยดนัก ทุกข์สาหัสใหญ่หลวง
 ร้ายกว่าปวงโพธิภัย ที่ไต่เคยพบมา แต่ในคราวก่อนๆ นเรนทรเคย
 เกลียด รังเกียช่านข้าข้า มาตั้งแต่เดิมที ขี้ก้นลึกลึกขี้ของ อยู่คอย
 กรองสุสาน ย่านกละระ ฐานอันพึงสยของ ชวนชนพองชนลูก แทบ
 ทุกทิศทุกทาง เสียงครวญครางว่าโรจน์ โอคร่ำพรรณนานา ทำ
 วงศาณาสหาย แห่งผู้ตายนำอนาถ ทวาค์พกลาตเกลื่อนลำเนา
 สังกลิ่นเนาพึงตระหลบ ชวนทรงภพวิงเวียน และอาเจียนสำราก พน
 ภาควะหนั้น ควันเผาศรีกลดลุ่ม มีคคลุ่มทั่วทิศทาง ไม่มีสร้าง
 ข้างเลย พระไม่เสวยจิตต์ล้ำ ทนกระทำนาค มีไต้มีพรำบ่น ล้น
 ขัตติยมานะ ไม่ลดละพยายาม กระทำตามบัญชา แห่งเฒ่าชรา
 นายคน ชนทุกอย่างสุล้วน กาลบรรจบครบถ้วน หนึ่งพรพร ษาแธ ฯ

ภาค ๔

โคลง ๔

๑	อันกลเกลาคึกทั้ง	ภรรยา
	เป่นบริวารวิศวา	มิตรเจ้า
	สิ่งใดทำนจอมนยา	เริ่มคึก
	คิษย์ย่อมจักทราวยเค้า	เงื่อนข้อทุกสถาน ฯ

โคลง ๓

๑	วาระหนึ่งกลกันคั	เมียรชคำค้อย
	เรียกยุวราชน้อย	ยาตรเจ้ามาหา ฯ

โคลง ๒

๑	โรหิตาศระน้อย	ไยเจ้าคร้านนักช้อย
	จักต้องเตือนดู ฯ	

โคลง ๔

๑	กูเลี้ยงเจ้าเพื่อใช้	การงาน
	คุ้มค่าเงินทอง	แม่เจ้า
	คูชเค็กในย่าน	ละแวก นั้นนา
	เข่าบ่เกียจคร้านเฝ้า	กอบการ

๑	ทุกวาระเข้าไต่เต้า	พนา
	ลักเลาะเสาะหา ^๗ พณ	สู่บ้าน
	ไยเจ้าไม่เบิกตา	ก ^๗ เพื่อน บ้านเฮย
	สุคะยอมให้คร้าน	อึกครา ๗

โคลง ๓

๑	จงกลายยังแนวชัย	กัก ^๗ พณแบกสู่เหย้า
	เป็นกรณียะเจ้า	ประจำวัน ๗

โคลง ๔

๑	กันทวามา ^๗ ไต่	ย็นตั้ง
	ให้ลูกน้อย ^๗ ยัง	ป่าไม้
	อกนางแทย ^๗ กิ้งกิ้ง	พินาค
	ปริไทระ ^๗ รำให้	เหือก ^๗ สันญาม
๑	ข้า ^๗ ยยะบุตร ^๗ ผู้	ชันไกร แม่เฮย
	อา ^๗ ยพ้อ ^๗ หน่อไท	ย่างเข้า
	ห้า ^๗ ขวย ^๗ อยู่ในวัย	นอนแนบ แม่แซ
	ขอก ^๗ เส้น ^๗ ให้ ^๗ จัก ^๗ เต้า	ย่างกว้าง ^๗ ไต่ ^๗ ไฉน ๗

โคลง ๓

๑	ทวามวัย ^๗ หัก ^๗ ห้าม ^๗ ทุก ^๗ ซั	พลางปลุก ^๗ โกลูก ^๗ แก้ว
	ให้ ^๗ กระทำ ^๗ จิต ^๗ แก้ ^๗ แล้ว	สู่ ^๗ แคว้น ^๗ พนา ^๗ ลี
๑	ทำ ^๗ กรณี ^๗ ย ^๗ ประจำ	ตาม ^๗ คำสั่ง ^๗ เช่น ^๗ เจ้า
	หริ ^๗ ค ^๗ ัน ^๗ ท ^๗ ร์ ^๗ เก ^๗ ก ^๗ เกล้า	แห่ง ^๗ ผู้ ^๗ บุตร ^๗ รา ๗

ร่าย

๑ ความนี้วิสามิตร พรหมนักสิทธิ์ชัยชาญ ทราบเหตุการณ์
 เป็นไป แห่งหน่อไทรกุมารว โรหิตาศระ พระธำมรงค์กลา หา
 พญานาคผู้ เจ้าแห่งงูน้อยใหญ่ ขอให้มิปกาศิต ให้อสรพิษร้ายหนึ่ง
 ซึ่งเป็นที่ไว้ใจ ไปชุมนุมอยู่คั่นทาง พลังสกลครอบตาม กุมารงามบุรุษ
 ใต้โอภาศอ่าวรอ ถัดพระหน่อกลิตกลา ให้มอคมรณอย่างช้า สิ้น
 เถิดนา ฯ

โคลง ๓

๑ พญานาคเรืองฤทธิ	พังวิสามิตรว่า
จึงกระทำเช่นเค้า	เงื่อนถ้อยแห่งครู ฯ

โคลง ๔

๑ งูร้ายจึงซ่อนเร้น	กายา
อยู่จ่อมปลวกไต่	มิ่งไม้
คอยทำเช่นบัญชา	นาคะ ราชธ
แมกมิตชิดยให้	เด็กเห็น
๑ จวบเย็นย่ำค่านัน	กุมาร
เสาะแสวงหาฟัน	ยไต่
ร่างน้อยจะทะยาน	หักกิ่ง ไม้แซ
สุทธะเออมถึงไซ้	สุทหวัง

๑	กัณฐะเนวราชเคว้า	กมล
	ควนเจะตันไม้สลอน	กัณฐะ
	จุฬารัตน	จอมปลวก
	เพอหกกิงกตยบ้าน	มอญนาย
๑	งูร้ายไค้ท่าแล้ว	เลอຍມາ
	ฉกพระบาทอ่อนแห่ง	เค็กน้อย
	พียแล่นซาบกาษา	พลันคัย ชีพแซ
	โดยมีทันเป่งน้อย	สักคำ ฯ

โคลง ๓

๑	สำกรณทั้งหลาย	เห็นเพื่อนตายวัยเค้า
	สู่ศฤหาสน์เล่าเค้า	เรื่องให้จอมขวัญ ฯ

โคลง ๔

๑	จันทรามาตีผู้	มารดา
	ทราบเรื่องแล้วผวา	หวักก้อง
	กัณฐะปลิดชีวา	จากร้าง
	ทวยธระไวทนร้อง	ยักสันสมฤดี ฯ

โคลง ๒

๑	เทวพนสลับแล้ว	รำพรรณถึงลูกแก้ว
	ขอใจ ฯ	

โคลง ๕

๑	กรรมอะไรช่างเฝ้า	ตามสนอง
	ปราศจากผัวครอง	ครอบเกล้า
	ข้าพราดลูกรักของ	ข้าเดียว
	อำพระผู้เป็นเจ้า	ส่งข้าเกิดไย
๑	ไว้ผิวและลูกทั้ง	สององค์
	ข้าไปเอยากกำรง	ชีพแล้ว
	ชาติก่อนคนคง	ทำผิด โฉนฮา
	ภวนบ่อแคล้ว	กลางพันภัยพาล ฯ

โคลง ๒

๑	กานดาแสนโศกเศร้า	สยบพัศตร์พร้าเฝ้า
	รำร้องขวย	ฯ

โคลง ๓

๑	ฝ่ายภลกันทีโหด	เห็นนางโรทนร่ำไห้
	แสนขุ่นเคืองหิบบไม้	งำเงอะระกั ฯ

ร่าย

- ๑ เทวีเซ็ดน้ำตา แสงใจกล้าทอนโคก คับวิโยคเหือกหาย
แล้วโฉมฉายเล่าความ ตามที่เกิดเรื่องร้าย ให้นางนายไค้สตัย
งามสรรพขอรุณา ลาเขาไปตอนพลบ เพื่อซักศพรุกรัก สู่สำนัก

สุสาน ทำการฉาปนกิจ สัมฤทธิ์แล้วไม่ช้า นางจก्रीय่ายหน้า
สู่เหย้ามุลนาย ฯ

โคลง ๔

๑	นางร้ายแทนที่จะ	กรุณา
	และแสดงอาชญา	โคกเคี้ยว
	กลับกำชัยสั่งว่า	อย่าคว่น
	ไปรักษแห่งเจ้า	ลูกยา
๑	จนกว่านางนางผู้	ทาสี
	เสร็จกิจจะการเรือน	เรียบร้อย
	นายท่งค้ำเข้าที่	ไสยาสน์
	จึงจะให้เน่งน้อย	ครใด ฯ

โคลง ๒

๑	ทรมวยขัณฑ์คาน	รียกระทำกิจบ้าน
	เสร็จมันันบัญชา ฯ	

โคลง ๓

๑	ครั้นเวลาค่ำคืน	คึกคักคนถนัดแล้ว
	จึงพระเทวแก้ว	สู่ไพร ฯ

ร่าย

- ๑ ในยามราตรีนั้น จันทร์สถิตข้างแรม แจ่มขวัญเห็นหน
อนธการมืดมัว ทั่วทุกทิศทุกทาง นางพญาอนสุรา ถึงภูธรสวามี

อธิปัตย์เห็นอเกศ กว้างเขตแห่งพรัก ภาติกในบาทของสุ พระองค์ผู้
ทรงสัจย์ ปวงพิบัติพาลภัย ไหนจะดลากล้ากราย โคมฉายแน
ครุหนัก ว่าความรักยิ่งล้ำ อาชำนะศัตรู หากมีอยู่แทบทาง
แน่งนางคิคนะนี้ ทำให้มีจิตตักกล้า ขุกป่ากาลคำค้น งามชื่นจึงรู้ได้
พอได้เห็นมรรคา สู้ป่าโดยผู้เดียว เทยวลัดเลาะเสาะค้น จนที่สุด
จึงพบ พระศพแห่งลูกน้อย สลกลิตต์โคกสรวัย ยี่ไต่ให้ดอกหาย ฯ

โคลง ๓

๑	ครั้นโฉมฉายได้สติ	จึงทวิรอบคอบไซ้
	เห็นว่าการรำไห้	ปราศผล
๑	นิมนต์มุลท้องเผา	ศพลูกเขว้แน่แท้
	ระโคกพม่าเพรือแล้	้วยการ
๑	นงคราญหักโคกส่อน	รวบค้นพันเสวีแล้ว
	ชักพระศพลูกแก้ว	สู่ท่านสุสาน ฯ

โคลง ๔

๑	ถึงสถานป่าช้า	บ่นาน
	นางส่งเสียงโอดครวญ	กึกก้อง
	ปราศหากบุตร, มาร	คาอยู่ ไยแฮ
	ปลงชีพเสียต้อง	โคกทรวง

- ๑ ท่วงอยู่แต่ที่ข้า เปนบ่าว ช้อเฮย
 ฆาฏกรรมตนเอง ยี่ไต้
 ใครเล่าจกรับเอา ภาระ
 แท่งตนรับใช้ กิจของ
 ๑ ต้องอยู่ไปกว่าสิ้น เสรีงาน บ่าวแฮ
 มิฉะนั้นเหมือนหนึ่ง ว่าข้า
 หักหน้าทีเป็น การ ละเมียด
 คำสั่งพระเลิกล้ำ หริคัจฉัตร ฯ

โคลง ๓

- ๑ ณะนั้นจำต้องคง คำร้องชีพเพื่อกู้
 เกียรติศักดิ์แห่งผู้ สวามี ฯ

ร่าย

๑ ฤๅที่หริคัจฉัตร ฌบัตนนั้นแว่วเสียง สำเนียงอันโอศิศรวณ
 นเรศวรชมทราบ ว่าเจ้าภาพผู้หนึ่ง นำคพลึงสุสาน เพื่อกำ
 ฌาปนกิจ ทรงฤๅติต้องเวียกร้อง เอาเงินทองตามระเบียบ อันเฉียบ
 ขาดแห่งนาย ฤๅสายตามนางพญา ด้วยวาจาอ่อนหวาน ว่านงคราญ
 คือใคร ไยจึงมาถักกัน ของงามเช่นบอกช้อย ให้ทราบเหตุสักน้อย
 หนึ่งข้างเป็นไร ฯ

โคลง ๔

๑	อรไทยเมื่อไ้	ฟังถาม
	ตอบว่าข้าคนจน	ยากไร้
	นี่คือลูกเตยวาม	ทุกข์ร่วม แม่แซ
	จะเรียกเงินขี้ไ้	จากเผื่อ ๆ

โคลง ๒

๑	ขอเชื่อไ้ไปรคชา	นึกว่าเห็นแก่หน้า
	ลูกน้อยแห่งคน ๆ	

โคลง ๔

๑	ภูธรเฝ้าไ้โคกควย	นางงาม
	ครั้นจะอนุโลม	ผ่อนให้
	เหมือนไม่ปฏิบัติตาม	คำสั่ง นายแล
	ผิดแบบอย่างซึ่งไ้	ประพฤติมา
๑	ราชาจึงตรัสไ้	โหมยง
	สู่ศฤหาสน์ค้อตอน	รุ่งเช้า
	จึงค้อยกกลับมาปลง	ศพลูก
	เชื้อพิจำเจ้า	เด็กพญ

๑	คงมีผู้โอบเอื้อ
ให้ทรัพย์สินแก่โฉมตรู
เพื่อเป็นค่าเผด็จ
ที่จะยกเวนนั้น | ฮาวี
แม่นหมื่น
ลูกรัก
อย่าหวัง ฯ |
|---|---|---|

โคลง ๓

๑	คำสั่งนายบ่งซัด
มิฉะนั้นข้าไซ้ | สุกักขักเล่นไต้
ฉีกข้อสัญญา ฯ |
|---|-----------------------------------|----------------------------------|

โคลง ๔

๑	นายข้าข้ากล่าวถ้อย
จินทรามาตี
จึงเล่าประวัติการณ์
ตั้งแต่ต้นตราบเท้า	อ่อนหวาน
นางเจ้า
ทั้งหมด
ที่เห็น
๑	ภูเบศร์พึงเล่าแล้ว
นางไซ้ชื่นเมื่อยรัก
เช่นนั้นพระทรงศักดิ์
แทบจะไซ้ให้ร้อง	ตระหนัก
ร่วมห้อง
กำสรด
ร่วมด้วยซาบยา ฯ

โคลง ๓

๑	แต่ว่ากรรมบันดาล
โคกยิ่งโคกก็แคล้ว | เหตุการณ์ยังเกิดแล้ว
คลาคลุ้ง ฯ |
|---|---------------------------------------|------------------------------------|

โคลง ๔

๑	ภูวคตคอบแน่นน้อย	นารี
	ข้าระยอมให้แม่	รอกพัน
	หากเงินค่าเผ่าผี	ไปอาห ทำเอย
	คนเสียใจกัน	ประมาณ ๑

โคลง ๓

๑	อ้านงควาญรพปลก	ก้ายสมรสเชือกหน้า
	ออกหากคอบแก่ข้า	ยักันเลกนาง ๑

โคลง ๔

๑	ศรีสขางค์สกับด้อย	ภาสาย
	รู้ว่าพระภรรคา	เทิดเกล้า
	ใครอื่นดูเห็นก้าย	สมรส
	นอกจากสามีเจ้า	ครอบครอง ๑

โคลง ๒

๑	ผ่องพระนางวังเข้า	กอกพระบาทพระเจ้า
	หริศันทร ๑	

โคลง ๔

๑ นางรำพรรณรำวอ	นานา
แทบย่มทสัน	สุดไค้
นั้ใช้กัิพญา	กษัตริย์
สูงศักดิ์เช่นท่านไท้	อโยธยา
๑ ราชายะจึงไค้	สู่เชิญ
ในที่อันอาภัพ	เช่นนั้น
ทั้งหมคชะรอยเป่น	ผลแห่ง
กรรมแต่ชาติกั้	ก่อนกาล
๑ อำภูปนแค้น	โกศล
พระทุ่งทอดพระเนตร	เห็น
เขาใช้ชนลกคน	สุกสวาท เราแล
ถูกอสรพิษ	วอดชนม์ ๗

โคลง ๓

๑ ฟั่นนฤมลพรวา	ราชาจึงรำให้
เกรียมอระหม่นไหม้	มากแม่นมาระศรี ๗

ร่าย

๑ ราตรีลวงเลยไป ไกลอรุณรุ่งสง นางจันทรา มาที่ ลาพระ
 พิรกษัตริย์ นิวัตรบังเคหา ทำหน้าททาดี ยให้มีขกพร่อง ทำนองผู้
 สุจริต ต่อการกัิทั้งหลาย โฉมฉายจึงกลายทูล นเรนทร์สุภรรกา

ขอกรุณาเผาลูก โดยไม่ถูกเรียกค่า บ้าช้าตามธรรมเนียม นางเคี่ยม
 คัลลืออันวอน ภูธรเป็นหลายครา ขอกรุณาพิเศษ ภูเบศร์หายอมฟัง
 คังคำขอนั้นไม่ ท้าวไทต้องปฏิบัติ เครื่องครัดต่อบัญชา จะกรุณาผู้ใด
 เป็นไม่ได้ไ้แน่นอน มีฉะนั้นเหมือนหนึ่ง ไม่ตั้งในหน้าที่ วีระพาหุเจ้า
 มอขท้าวไทตำแหน่ง จึงขึ้นแคว้นโกศล ตั้งวิมลรัตนชายา กลัวยเคหา
 เสี่ยงก่อน อังวอนกลกันก็ ให้เขามีจิตต์แผ่ มอขเงินแก่โหมฉาย
 คงสมหมายแน่นแล้ว ทุกสิ่งคงไม่แคล้ว คลาดถวิล ฯ

โคลง ๒

๑ นารินทร์เกินกลัวยเหยา ตามรับสั่งแห่งเจ้า
 อยู่หัว ฯ

โคลง ๔

๑ ขรวิศคามิตรไซ	รากษส หนึ่งนา
แปลงร่างเป็นมนุษย์	ลอกเค้า
ประคิยเครื่องหมดก	สอาด
สู่เนิเวศน์พระเจ้า	กาศิ
๑ จับโยรสให้	ถนิก มันแซ
ลอบประหารชีพแล้ว	รวบคว่า
เครื่องทรงวรวิรัตน์	ทั้งหมด
มอมมิ่งเมียเจ้าหล้า	หริคจันท์ ฯ

โคลง ๓

- ๑ รากษสพลันกระทำ ฆาฏะกรรมเสร็จแล้ว
มุ่งพบนาวเรศรแก้ว ณท้องถื่นพน ๗

โคลง ๔

- ๑ นฤมลพยบัณเฑาะว์ ปลอดมกาย
ณท่ามกลางมรรคา สู่เหย้า
ยังมีทวยเพลาฉาย เรืองเรือง
บัณเฑาะว์แม่เจ้า สู่ไหน
๑ อรไทยเล่าสืบ คค
บัณเฑาะว์ดำประสงค์ ทรพิชัย
นั้นแน่เครื่องมณ เพ็ชรรัตน
ทรงไปเพื่อไซ้ คำเผา ลูกแล ๗

โคลง ๒

- ๑ โฉมเฉลาปลื้มจิตต์ล้น คอบขอมใจบัณเฑาะว์
คณนา
๑ บัณเฑาะว์นกก่องแก้ว ให้พระเทวีแล้ว
เร็ดหนี ๗

ร่าย

- ๑ ท่อมามี่ราชบุรุษ แห่งมณฑลเทศาภิบาล ท้าวภาคีหนึ่งกอง
เที่ยวท้อมมองสืบเสาะ ตามละเมาะแนวป่า ครว้หวั่นผู้ทรยศ เป็น

กบฏแผ่นดิน ไทหินชาคิชั่วช้า ข้าเจ้านายแห่งตน พลังพคน
 แปลงกาย นายกองโจรไต่ถาม เอาความรู้หลักฐาน ประกอบการ
 สืบจับ รากษสรวีว่าตน รู้แห่งหนที่อยู่ แห่งตัวผู้ทรยศ จึงบทร
 นำหน้า พาราชบุรุษทั้งหลาย ผันผายตามวิถี รวยเร็ววิชา จึง
 ทันทนาเรศรหน้า ผ่องศรี ฯ

โคลง ๔

๑ นางนั้แม่แหล่แซ่	พาวุฑ
มนุษย์แปลงทันโค	วากย์ว่า
คูชเคืองยุระ	ราชคิถ มอแซ
ราชบุรุษกรเข้า	จับกุม
๑ คุณท้าวสังพระเจ้า	กาคี
เพอกระทำโทษฐาน	อุกฤษฏ์
พระจอมจักรจึงมี	คำรัส
ให้ประหารชีวิต	แจ่มจันทร์ ฯ

โคลง ๓

๑ อันว่าหญิงไกรร้าย	ทำลายชีพเต็กน้อย
ไซ้ฮันหญิงกำต้อย	โศกม้นรากษส
๑ ภูมิสังราชบุรุษ	ครุคร่าห็นางนาฏเจ้า
สังวีระพาหุเกา	เพอสังขวา ฯ

โคลง ๔

๑	วิระพาหุเจ้า	เพ็ชรมณฑา
	สังหริศันทรันาย	ข้าข้า
	ประหารชีพนางกา	กบฏ
	คามวิบสังเจ้าหล้า	อภารอ
๑	หน่อกษัตริย์สุริยะไค	พังสัง
	ทุกซ์ใหญ่ทุกซ์น้อยเบิก	รัชชอัน
	พระอัสสชุลหลัง	ไพลอาบ พักตร์แะ
	ขึ้นตะลิ่งกิ่งก้อน	คิลา
๑	ชายาปลอยพระเจ้า	สวามิ
	ข้าพระผู้อยู่ เกศ	แห่งข้า
	มีคณไช้กาลที่	จักสลก
	ชวนคนยุบกล้า	สู่ทวย
๑	ฤาสายควรจักยึด	โอกาส นั้แล
	เพื่อแสดงความรัก	เลิกลั่น
	ก่อนหน้าทีฆาอาคม	คามสัง
	นรชาติไครพัน	มฤตยู

๑	ทูลขำปลมจิตต์ก้วย	จักตาย
	โดยหัตถ์แห่งสาม	ครอบเกล้า
	เป็นข้าเห็นเครื่องหมาย	แห่งสัจย์ ช่อแล
	ข้าบาทมีต่อเจ้า	อโยธยา
๑	วาระนึ่งก้วย	มงคล
	อันระนำสิริ	สู่ข้า
	รักสัจย์ยิ่งรักชนม์	เพื่อเทิด
	กิตติศักดิ์เจ้าหล้า	กระหาย ฯ

โคลง ๓

๑	โอกาสตายเช่นนี้	เป็นไม้มอกไชร
	ฆ่าเด็กพระอย่าไถ้	เวทนา ฯ

โคลง ๔

๑	ราชาครองครีก้วย	พระบุญ ญาเฮย
	ชีวิตย่อมผันแปร	ด้อยไถ้
	จะเปรียบก็เหมือนฝัน	ชั่วขณะ
	แต่สัจจธรรมนั้นไชร	อยู่คง
๑	เพื่อกำรงสัจย์ลา	ชีวา
	ข้ารักทำกรณีย์	มิให้
	เห็นประจักษ์แก่ตา	เทวะ
	มีฉะนั้นเหมือนไว้	สัจจ ฯ

โคลง ๒

๑ ราชาชักภาพเงา

หมายฟากพื้นอะเคอ

นึ่มนังยาใจ ฯ

โคลง ๓

๑ ทนไคพระกายส

ปรากฏเฉพาะหน้า

ยักพระหัตถ์เจ้าหล้า

รู้เข้าชักขวาง ฯ

ร่าย

๑ พลงคุกคามภูบาล ไยท่านใจอำมหิต อ้อวิกลจริตไปหรือ
 ชื่อไม่เคยเห็นใคร ไยทารุณกว่าสุ ไครเป็นครูสั่งสอน ให้ถูกรทำ
 การ ชั่วสามาญไม่มี ที่เปรียบปานแน่แท้ แต่เดิมทีคุณ เข้าใจ
 อยู่ว่าท่าน ปรีชาญาณแหลมหลัก รักข้างกุศลมาก ขววิชาคนสาร
 ทักนิยามานเนืองๆ เลื่องลือนามทุกทิศ ยักนี้สะกิดใจข้า ว่า
 ท่านใจยักชบ คบไม่ได้แน่แท้ แม้สตริเพศอ่อน ยังพันพอน
 ประหาร การเช่นนี้บาปมาก หากท่านคิดกลับใจ ข้าไซ้รัก
 ช่วยเหลือ ให้เชื้อปลอดจากทุกข์ สืบสุขเช่นก่อนกาล โดยท่าน
 ค้องสัญญา รัชชิตาโมมครู แห่งคุณทั้งสอง เป็นคู่ครองชบเลี้ยง
 ส่วนเวียงรัตนอโยธยา และอาณาแว่นแคว้น แคนโกศลทั้งปวง ข้า
 ย่ทวงยกให้ แต่ท่านไต่ต้องยอม รัชจอมสุตาข้าสอง ไปยกย่อง
 ทนุเลี้ยง และรัชเกียรติยศเพียง มหิณี เอกนา ฯ

โคลง ๔

๑	ภูมิว่าข้าแต่	พระครู
	ท่านไต่ปวิโรหิต	แห่งข้า
	ไยจึงสั่งสอนคน	อนเก
	ปารุฬังไชนัน	ทเลย
๑	ท่านเคยอันว่าหน	นงน
	ข้าก็ไต่สรวง	แต่ก
	ไยจึงกลับมายัง	ซ้องแวง
	กษิกแห่งขาน	อัครา
๑	จอมบาจะเกิดวอัน	มากไย
	ถึงเวียงบุญและบาป	ชั่วช้า
	ใครทำกั้วใคร	วิมลิต ชอบเอย
	ขอพระจอมพรตกล้า	อย่าขวาง
๑	อันโฉมนางแน่นน้อย	นลิต
	มีไทยถึงชีวิต	แน่นแท้
	จอมราชปกาศิต	ให้ฆ่า
	ทำเช่นนั้นายสั่งแล	บาปด้วยฤไฉน ฯ

โคลง ๒

๑	จงหลีกให้พ้นเนื้อ	อย่าพรวดพเื้อ
	เบอห	บู

- ๑ ภาวขย^๕ขก^๕เทอ ระฟาก^๕พน^๕อะเคอ
 แ่ง^๕นอย^๕นวล^๕หง^๕ส^๕ ๑

โคลง ๔

- ๑ อง^๕ค^๕อน^๕ทร^๕บ^๕น^๕เท^๕พ^๕ท^๕ ค^๕
 ป^๕ว^๕าก^๕ฎ^๕เ^๕พา^๕ระ^๕พ^๕ัก^๕ตร์^๕ น^๕า^๕ถ^๕เ^๕้า
 เ^๕้า^๕ย^๕ัก^๕ห^๕ัก^๕ฎ^๕ม^๕ โ^๕ย^๕ค^๕ว^๕น
 ค^๕ัก^๕ระ^๕ว^๕าก^๕ย^๕เ^๕ว^๕ แ^๕ถ^๕ง
 ๑ อ^๕้า^๕พ^๕ระ^๕แ^๕ร^๕ง^๕ส^๕ัก^๕ย^๕ด^๕้า ก^๕ว^๕า^๕ไ^๕ค^๕
 พ^๕ง^๕ส^๕ัก^๕ย^๕ว^๕ัน^๕ะ แ^๕ห^๕ง^๕ข^๕้า
 ก^๕าร^๕ณ^๕ท^๕ุ^๕ก^๕ส^๕ิง^๕เ^๕น^๕ไป เ^๕พ^๕อ^๕ระ
 พ^๕ิ^๕ศ^๕ุ^๕น^๕ส^๕ัก^๕ย^๕เ^๕้า^๕ห^๕ด^๕้า ท^๕ง^๕เพ
 ๑ ท^๕ว^๕ย^๕เท^๕ว^๕ระ^๕ท^๕ว^๕ท^๕ง เ^๕ว^๕า^๕ส^๕อง
 ไ^๕ก^๕เ^๕ป^๕ระ^๕จ^๕ัก^๕ย^๕เ^๕ก^๕เ^๕า ถ^๕อง^๕แ^๕ท^๕
 ว^๕่า^๕ว^๕า^๕ชะ^๕ค^๕ร^๕อ^๕บ^๕ค^๕ร^๕อ^๕ง ส^๕ัก^๕ย^๕ม^๕ัน
 เ^๕น^๕พ^๕ระ^๕เ^๕้า^๕ส^๕ัก^๕ย^๕ด^๕เ^๕ เล^๕ิ^๕ก^๕ชา^๕ย
 ๑ น^๕า^๕ย^๕ว^๕ิ^๕ระ^๕พ^๕า^๕ห^๕เ^๕้า ช^๕ร^๕า
 ไ^๕ฮ^๕อ^๕น^๕ค^๕อ^๕ย^๕ม^๕ะ เ^๕ท^๕พ^๕เ^๕้า
 ก^๕ล^๕ก^๕น^๕ท^๕ค^๕อ^๕กา ล^๕ก^๕า ค^๕ัก^๕ค^๕แ^๕ช^๕
 ท^๕เ^๕ห^๕ง^๕น^๕ไ^๕ฮ^๕เ^๕้า ส^๕ุ^๕สา^๕น

๑	เป็นสถานที่ตั้ง	บูชา บัญเอย
	อันว่าวิศวามิตร	พรตแก่แล้ว
	ก่อเหตุก็เพื่อหา	สัจจะ
	พระชนะท่านแล้ว	แน่นอน ๆ

โคลง ๓

๑	ภูธรและจันทร์รา	มาคังวงเข้า
	กอบบาทแห่งพระเจ้า	เทพทงมเหษี ๆ

โคลง ๔

๑	ศัพระเจ้า	สรวสรวรค์
	พลางศรีสแก่งนาง	เรศร์แก้ว
	กัวยเคชแห่งกัญญ	ญแม่
	หริศันทรจึงแล้ว	คลากลับ
๑	ทวามวัยไค้ช่วยเจ้า	สามี
	กัวยเขียงคนควรชู้	เชิดไว้
	ข้าเห็นจึงคิดมิ	จิตรัก
	เพราะฉะนั้นไค้	ขอพร ๆ

โคลง ๒

๑	เขกอรชอลูกเจ้า	หริศันทรผ่านเฝ้า
	ชีพกิน ๆ	

โคลง ๔

- ๑ ศิรินจิตต์กัวย ปรีดา
 ตรีสว่าเจ้าขอแต่ ลูกท้าว
 ส่วนลกรักคนหา ขอไม่
 ส่อว่านาคิตเจ้า มั่งคั่ง ฯ

โคลง ๓

- ๑ เช่นข้าอวยพร ให้เด็กอ่อนลูกเจ้า
 อิกลูกแห่งท่านท้าว กลีบพนกยา ฯ

โคลง ๔

- ๑ ว่าแล้วบนเทพทั้ง สององค์
 พลงแสงคงปาฏิหาร หายวัย
 ราชและโฉมยง ระยอบ ตามแซ
 ฐิติภพระคุณจับ หทัย ฯ

ร่าย

๑ ในบัดนั้นนักสิทธิ์ วิความิตรจอมขะ เข้าหาพระทวิคจันทร
 นักขรม์พลงทูลว่า อารามหาคาล ภาระการคุณสมบัติ ทำนุ
 สัตย์ประเสริฐ เลิศล้ำกว่าชีวิ ข้านยอมจำนน ต่อภูวคตทุกสถาน
 ขอบุบาลไต่ไปรค ธกัษไทยอาคมา ณครนั้ด้วยเด็ก จะเลิกด้วย
 ธรรมทาน เกียรติไธพารบพิตร จะสถิตเพื่องฟู กิ่งกัลป์าวสาน
 ขอบุบาลทรงรับ โภกทรัพย์จำรูญ มไหศุรย์สมบัติ วัตถุแก้วเงินทอง

ที่เป็นของพระองค์ จงจิตต์มอยอาตมา ไปครานทั้งหมก ข้าเป็น
พรตพรหมวรย์ ะครองฉันท์เขตรกว้าง ผิดนิยมแบบข้าง มุนี ๆ

โคลง ๔

๑	ทรงครีว่าข้าแต่	จอมพรต
	ผู้ตระการตะบะ	เล็กล้ำ
	ข้าไกรวัชเกียรติยศ	เพร่าท้าน
	ก่อเหตุให้ข้าคำ	สัททา
๑	จอมบาทำเช่นนั้น	ก็เหลือ
	เป็นพระคุณข้าจำ	เทไว้
	โคเกินล่วงต่อเชื้อ	ข้าชะ มาแฮ
	ขอขอบจิตต์ท่านไท้	นักรวม
๑	อันราชสมบัติข้า	ทั้งมวญ
	ไกร มอขแก้อาทรรย์	หมกแล้ว
	จะวัชอีกเหมือนนวน	เรศคัย
	ขอพระจอมพรตแก้ว	อย่าคิน
๑	ความรรมะทั้ง	ล้ำยาก
	ในราชสมบัติ	นั้นไซ้
	ข้าไกรวัชและกราก	กร้าหมก
	ขอมนิจูังไกร	ครอบครอง

๑	แม่นมปองไปรคให้
ซึ่งพระครูพริคค์
ให้ทรงรับซึ่งโอ
ทนายฎ์ไปด่แปล | จอมระไท หนึ่งเยย
นั้นแล
คุรยะ
สรวณ ๗ |
|---|---|---|

โคลง ๒

๑	อาหารยี่ชันจิตต์เว้า
หริคันทร์	จำพอไพระเจ้า
๑	ละนั้จรวบแคว้น
ถันสรวรค์ ๗	ปกบ้องรายฎ์สุขแม่น

โคลง ๔

๑	หริคันทร์สุ่ค้ำ
พร้อมพระมิ่งมัย
อิกยวระราชา
อภิเษกอิกเทอ | อโยธยา
อะเคอ
ยอกเสนห์
ลี้วงศ์ ๗ |
|---|---|--|

โคลง ๒

๑	คำวรางยี่วอยคั้ง
เพองนาม ๗ | สืบลัชั่วโคกรพุง |
|---|-------------------------------|------------------|

โคลง ๓

๑	ยามสรวรคตลง
กิงฟากฟ้าแห่งท้าว | ไต้ทรงกรของครอบค้ำ
วัชร นันแล ๗ |
|---|----------------------------------|------------------------------------|

ปณิธานกษัตริย์

(คัดจากหนังสือพิมพ์ "สารเศวต" ของโรงเรียนราชวิทยาลัย

เดือนมกราคม พ.ศ. ๒๔๖๕)

"ช่วยตัวของเธอก่อน, แล้วเทพยเจ้าจึงจะช่วยเธอ"

๑ อินทวิเชียรฉัตร ๗

๑๑	ภราดา ศิษย์	ราชวิทยาลัย
	เจียวกุญไช	สุภะมิตตสิกตเคื่อน
๑	นักรบระพลันถึง	ประลัญชฎาเคื่อน
	สอปลัดละม้ายเหมือน	อนสนธิทนหลัง
๑	แม่ใครสืหน่ายเวียน	สละเพียรละเมอหวัง
	วอนทေးไทยสัจ	คะหะช่วยฤทธิธัม
๑	เทพช่วยกระไรได้	ผิอ: ไซว์ สึงายม
	หลงเล่นละโลกคบบม	ณะสนุกะทุกซ์ทวิ
๑	ยลเยี่ยงพระทินกร	ศศิธรวรตศวี
	ส่องจำณะธাত্রี	บมิมิระกุกาย
๑	ยามเวนธเวียนมา	ประลัญชฎาประภาฉาย
	วิบริกประพาศผาย	ปรีวัตร์ณะเวหา
๑	ห่อนเชวประเพณ	กิริมะระเบียบมา
	ห่อนหยุกคุดุคสา	หะกระทำเพราะจำเปน

- ๑ เที่ยงนี้สัจฉิย์ผอง
 สूरย์จันทร์ประพฤติเปน
 ๑ เราเนาวัณณะสำนัก
 เลื่องชอระบือชน
 ๑ เพื่องผกณะคึกษา
 เจนยบณะอบรม
 ๑ ยามเล่นละเลิงโลก
 ยามสาธะยายหมาย
 ๑ เรียนเล่นผิลักลั่น
 ห่วงนั้นและนีนึก
 ๑ กลักกลุ้มระรุมร้อน
 ยุ่งยากลำบากใจ
 ๑ ลงเขยก็เลยรวน
 ยึดเล่น, ละเลยเรียน
 ๑ ขวงข้ากระทำพลี
 วอนไหว้วีไรชวน
 ๑ เทวณก็อันธก
 ตรัสว่าะมาวอน
 ๑ แม่หมันขยันงาน
 นันทานสิคร้านไชร
- ผิจะทรงจะทอ้งเห็น
 คติชอยประกอบผล
 กิตติศักดิ์กระเคื่องกล
 มะนะอันนิมมชม
 วิทยาตะปาคม
 กิพีสร้างพระลังกาย
 ทระทศเสมียนชาย
 มะนะทำลุลัมฤทธิ
 สิจะกาลจะเคื่อกิตต์
 บมิชัระอาใจ
 จุระชอนทวิไว
 กิพีปนระคนเรียน
 สละมวณูลิขิตเขียน
 กระระณิยะที่ควร
 ปุชระนึยะมากมวณู
 ทิพะราชประสาทพร
 ทุมะนัสฤทัยถอน
 คนุช่วยสถานโต
 ก็ประทานสุพรให้
 เอ๊ะ! ไฉนจะมาวอน

- ๑ ขยำเลนะหลานกุ ฝึะตูประสิทธิ์พร
- ทวยเทพสุธรรมธร ะเยาะทั่วทิพาลัย
- ๑ งหมั่นลีหลานข้า วิทยาะนำไป
- พำนัถะหลกชัย ชนะปวงวิบากผอง
- ๑ อินทร์องค์ะสงเสริม รุดะเจิมประคัมประคอง
- เศกสรรค์ประธานผอง วรรณสถอนไป
- ๑ อักเทพะกัญญา ณะฟากฟ้าสุราลัย
- ข้าเทิงระเวิงใจ ก็ประโปรยสุมามาลัย
- ๑ หากคร้านระวานอน พระอมรมหาคาล
- ท่อนสมณะรวมณมาน มะนะมีฤทธิวิไล
- ๑ ทิพพัทตร์ก็เหี้ยมโทท ทิพะโสทรบ่ยอมยิน
- ทิพจักษ์ ประจักษ์สัน ก็ผเอนมีเมืนมอง
- ๑ เกรียมทรมและโทมนัส ชุระธัสสุชลนอง
- ไอ้ ! เทวะไทยผอง ะบช่วยบอวยเฮอ
- ๑ “ช่วยคนเถอะหลานยา ณะพะจะช่วยเหลือ”
- เทพคอบณนี้เสมอ คุะว่ามิปราณี
- ๑ เราท่านวิธารณคิต สุภาะมีคณนี้มี
- ในธรรมะขทศรี สรเพ็ชฎะอ้างอิง
- ๑ “อัม โม หเวรัก ขติ อัมมหาริ”
- ธรรมจักพิทักษ์วัง จำเภาะผู้ประพฤติธรรมฯ

๔
๑ อธิสังฆนัต ๗

- ๒๐
๑๐ เออ ! ฝ่าใช้ส่มองศรีตรองตระหนัก
พระพุทธรูปจันทารัสสิจัก สกิดใจ
๑๑ ควรสำเหนียกสำนึกและฝึกหัด
พระปัจจุบันเพราะท่านสวีย ก็ยังเยาว์
๑๒ ปางนิสยระช่อนและค่อนจะเขลา
ผิโน้มมิหักผิหนักและเขา มิเป็นไร
๑๓ หากกระตึบระโตยะโสณิสัย
ลีแข็งกระถางจะรังมิไหว ณะทางคี่
๑๔ รู้กระนี้แหละไซร้ จะไ้ทั่ว
อุสาหราร่าและทำกระณิ ยะกิจคน
๑๕ เพียรประพฤติและฝึกสุจริต, กุศล
จะสั่งและสรวรค่อนันตะผล อนาคต
๑๖ ขรรคมจะปรกผิเปรียบก็เทียบกะกลด
กำบังวิบัติขจิสยท สยของสุรย์
๑๗ เทพจะอวยและช่วยสนับสนุน
ประธานพระพรบวรคุณ เสนอหมาย

โคลง ๔ สุภาพ

๑	ธรรมย่อมพิทักษ์ผู้	ยี่ถรรรม
	เปรียบยิ่งดวงไฟนำ	ช่วยชี้
	เห็นกระจำทางคำ	เนินชอบ
	ภัยพิบัติเบียดขับ	บ่ได้ทิ้งหมาย ๗

กาพย์

๑๑	ธัมโม หเวรัก	ขติ ธัมมหาริ
	ธรรมเป็นที่พึงพิง	แห่งผู้ ยี่ถรรรม
๑	ธรรมเปรียบประทีปแก้ว	แสงเพริศแพรวแวววาวงาม
	ชี้ทางสว่างงาม	ดูเทียบโล่งปลอดโปร่งที
๑	แสงเพลิงคำเกิงจ้า	ระยับฟ้าอำเอี่ยมดี
	มนุญย์สุดแสนปรี	ซาอาคัยชัยแสงไฟ
๑	แสงจันทร์อันโอภาส	ขาวสอาดนาคนวไล
	เมฆแมกแซกเซิงใส	ชัยแสงนวลรวน ๆ งาม
๑	แสงตะวันอันโพล่งพลุ่ง	เรืองโรจน์รุ่งส่องนภาจก
	ราหูสัตร้าง	ลบแสงไต้ในพริบตา
๑	แสงอันคนคากาย	แสงนักษัตรแสงการา
	แสงใดไม่มีกล้า	ประชันแข่งแสงโพธิญาณ

๑๑	ส่งฉายทั่วไทรภพ
ถิ่นถ้ำลำนาน	ห้วงอรรณพพจักรวาฬ
ชะวากเว้งเซ่งซอกเขา
๑๒	ส่งแถวแนวไพรพฤษ
ส่งย่านโลกันต์เฝ้า	มิดทรรทักขกบนเงา
อีกสรวรค์วิมานบน
๑๓	ส่งชั้นสันคานชั่ว
เห็นซีกถนคัยล	อันเกลือกกลลวอกุล
เปียงคั่นฉ่องส่องพักตรา
๑๔	ส่งทางมล้างทุกข
สู่สุข, ทุกทิวา	อบายมุขบุคมรรคา
ละกิลเศ, เสรยจรรวมครอง
๑๕	ช่วยชีวิตรัก
ซึ่งกฎกำหนดคดลอง	ภัยพิบัติอุบาทว์ผอง
ธรรมวิถิเป็นท่หมาย

๑๖ กมลฉัตร ๗

๑๗	วรรกรรมจะช่วยชี
คุระมรรคเทศทรง	สุวิถิเลาะลัดทรง
วูฒิชาญชำนานูทาง
๑๘	วรรกรรมจะบำบัค
คุระแพทย์พิเศฆวาง	และขจิตพิบัติลง
สุวิถิซ้งจักหาย
๑๙	วรรกรรมจะฝักฝน
คุระสารณีนาย	และทมนมะโนกาย
หะยะฝักละคักคนอง
๒๐	วรรกรรมจะพิทักษ์
นระผู้พิสุทธผอง	อุปะฐากและคัมครอง
คุระเทพพิทักษ์กาย
- พระราชธรรมนิเทศ